

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ นำเสนอดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 1.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 1.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 1.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
  - 1.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามนโยบายของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (คสช.) พุทธศักราช 2557
2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา
  - 2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
    - 2.1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านจิตพิสัยของเพียเจต์
    - 2.1.2 ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยของตนเอง
    - 2.1.3 ทฤษฎี ของ Kohlberg
    - 2.1.4 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม
  - 2.2 แนวทางการดำเนินการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
  - 2.3 แนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา
  - 2.4 การนำแนวทางการพัฒนา การวัด และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่การปฏิบัติ

2.5 การพัฒนาบุคลากรผู้ร่วมวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา

3. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียน
ดงมะไฟวิทยา

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

5. บริบทของโรงเรียนดงมะไฟวิทยา

5.1 วิสัยทัศน์

5.2 พันธกิจและเป้าประสงค์

5.3 เจตนารมณ์ของสถานศึกษา

5.4 ผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษารอบสาม

5.5 กลยุทธ์การจัดการศึกษา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ 23, 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการ ความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้ สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดย พิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และ การทดสอบ ควบคู่ไปใน กระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและ รูปแบบการศึกษา (สำนักงานรัฐมนตรี, 2545 : 13 – 15) ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงมี นโยบายปฏิรูป การศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชน ได้รับ

การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีผู้ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้หลายท่านดังนี้

กรมวิชาการ (2544 : หน้า 7) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต กรมวิชาการ (2544 : หน้า 25) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์เช่น ความดีความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าของสุนทรียศาสตร์สิ่งที่ตอบสนองความ ต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความ คุณค่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา และมักเปลี่ยนไปตาม วิวัฒนาการของ ความเจริญ

กระทรวงศึกษาธิการ (2548 : หน้า 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งใน ฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอน และประเมินผล สำนัก วิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548 : หน้า 2) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการ ทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

คณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.)การประชุมครั้งที่ 7/2557 ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2447) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (คณะกรรมการ ความสงบแห่งชาติ คสช.พุทธศักราช 2557)

พระอานาจ อัดถกามา (น้อยนิล). (2554 : หน้า 36) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็น คุณลักษณะที่โรงเรียน ชุมชน หรือสังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียน อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

ราชบัณฑิตสถาน (2546) ให้ความหมายของคำว่าคุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมาย หรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความดีหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง สิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือ ลักษณะที่ควรปฏิบัติ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551: 56) กล่าวว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้าน คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งใน ฐานะพลเมืองไทยและพลโลก (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอน และประเมินผล สำนักวิชาการและ มาตรฐานการศึกษา, 2548 : หน้า 2) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

สุภาววรรณ ยาทองไชย (2554 : หน้า 16) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่ชี้ให้เห็นความดีหรือพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็น หรือลักษณะประจำตัวของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นการแสดงออกที่สามารถสังเกตและเห็นได้ ดังนั้น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง ลักษณะที่ชี้ให้เห็นถึงความดี การแสดง พฤติกรรมลักษณะท่าที กริยา ท่าทาง หรือพฤติกรรมต่างๆ ที่นักเรียนควรยึดถือปฏิบัติ ตามความคาดหวังที่จะให้เกิดพฤติกรรมหรือลักษณะประจำตัวที่ดีของนักเรียน

จากความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ดีงามที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ลักษณะพฤติกรรม ทางกาย วาจา ใจ ซึ่งสามารถสังเกตได้ที่แต่ละบุคคลจะมีไม่เหมือนกัน มีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สถานที่ เวลา อารมณ์ ส่วน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษา ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม ทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ เป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน และของชาติ

1.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระมหาวิมลชัย (2557 18 สิงหาคม 2557) ผู้อำนวยการสถาบัน วิมุตตวิทยาลัย หรือ ว.วรชิวเมธีกล่าวว่า ค่านิยมหลัก 12 ประการมีความคล้ายเคียงกันกับ หลักธรรมเพราะเป็นหลักจริยธรรมที่ทุกคนควรยึดถือปฏิบัติ การสร้างค่านิยม ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องปลูกฝังลงไปใรรากฐานจิตใจของเด็กและเยาวชน โดยผู้ใหญ่

จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้ด้วย ขณะเดียวกัน สื่อมวลชนและโรงเรียนก็ต้องร่วมปลูกฝัง เช่นกัน ด้วยการ "อบรม บ่มเพาะ" เริ่มต้นจากการจุดประกายให้คนรับรู้ จากนั้นนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดจนกลายเป็นวัฒนธรรม

พระอานาจ อรรถกานโม (น้อยบิล) (2554 : หน้า 38) ได้กล่าวไว้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม

จากหนังสือแนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ดังนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23 , 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ควบคุมไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 13)

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย

การเสริมสร้าง “คุณลักษณะอันพึงประสงค์ร่วม” (Desired Characteristics Values) เพื่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่พึงประสงค์เป็นวิธีการหนึ่งในการปลูกฝังแนวประพฤติปฏิบัติที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในหมู่พนักงาน ค่านิยมร่วมนี้ยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ผูกพันกับองค์กร อีกทั้งทำให้พนักงานเกิดความชัดเจนว่าองค์กรคาดหวังพฤติกรรมแบบใดจากตน และประเมินตนเองได้อย่างมั่นใจว่า เมื่อปฏิบัติตามนั้นแล้ว ย่อมส่งผลดีต่อผลงานของตนและองค์กร แม้ว่ายังไม่ปรากฏในรายงานผลการปฏิบัติงานของช่วงเวลานั้นก็ตาม การปลูกฝังค่านิยม ที่พึงประสงค์จนเกิดผลเป็นการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอทั้งองค์กร ควรดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการกำหนดค่านิยมที่พึงประสงค์ จะต้องเริ่มด้วยการนำวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ขององค์กรมาเป็นตัวตั้งนอกรจากนั้นยังต้องคำนึงถึงระบบงานและลักษณะเด่นของพนักงานในภาพรวมค่านิยมที่ดีควรมีน้อยรายการ จำได้ง่ายและอยู่ในวิสัยที่พนักงานทุกคนจะปฏิบัติได้ในการทำงาน ค่านิยมแต่ละรายการ ควรส่งเสริมซึ่งกันและกัน เมื่อปฏิบัติแล้วจะส่งเสริม กลยุทธ์หลักขององค์กรด้วย

2. กำหนดแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์การปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องจึงต้องกำหนดแผนดำเนินงานในภาพรวมและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งรวมทั้งการประชาสัมพันธ์ และการบูรณาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เข้ากับระบบบริหารงานบุคคลอย่างครบวงจร

3. รณรงค์และดำเนินการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการนำขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์ไปดำเนินการ ตลอดจนจัดเวทีอภิปราย รับฟังความคิดเห็นและรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้คนในองค์กรเข้าใจตรงกันว่า พฤติกรรมและวิธีปฏิบัติงานที่พึงประสงค์ในบริบทเฉพาะของตำแหน่งงานของตนนั้นคืออย่างไร เพื่อพนักงานทุกคนจะสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามแนวทางที่คาดหวัง

4. ประเมินผลการดำเนินงานเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อวัดความคืบหน้า และประสิทธิภาพประสิทธิผลของการนำแผนกลยุทธ์ไปดำเนินการ อีกทั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาในสิ่งที่จะต้องดำเนินการเพิ่มเติม ตลอดจนปรับปรุงระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ระบบบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ระบบประเมินผลงาน เป็นต้น เพื่อให้ระบบบริหารจัดการต่างๆ ภายในองค์กรสามารถสนับสนุนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรเป้าหมายในทิศทางเดียวกัน (นิยม บุญมีทองอยู่ 2556, หน้า 23)

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549, หน้า ร-ข) ได้ให้ความสำคัญของคนในชาติที่จะต้องมีความสมบูรณ์ดีตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้วยการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2554-2559) ด้วยการกำหนดภารกิจการพัฒนาคนการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมการแก้ปัญหา พัฒนาทักษะ ให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝังการพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย พัฒนาคนด้วยการ เรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานและ เตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความรับผิดชอบต่อสังคม เศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกัน หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมการผลิตและบริการที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ การรองรับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 53) ได้ระบุถึงความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23, 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่นความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาและให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการจัดการศึกษาดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมันขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรมจิตใจและปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้

ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย

จากความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของต้น สรุปลงได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน เพราะในการจัดการศึกษาปัจจุบันนี้ยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ในทุกุรายวิชาจึงต้องบูรณาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติและพลโลก

1.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 8 ประการได้แก่ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2548 : หน้า 2)

1.3.1 รักชาติ ศาสน์ พระมหากษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี ของชาติธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธายึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์ ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี ของชาติมีความสามัคคี ประองตอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตน นับถือ และแสดงความจงรักภักดี ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

1.3.2 ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึงคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

1.3.3 มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่ แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ผู้ที่มีวินัย คือผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของ ครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น อ่าน (รับสาร) คิดวิเคราะห์ เขียน (สื่อสาร)

1.3.4 ใฝ่เรียนรู้ หมายถึงคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการ เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการ เรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอด เผยแพร่และนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันได้

1.3.5 อยู่อย่างพอเพียง หมายถึงคุณลักษณะที่ แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผลรอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวังอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

1.3.6 มุ่งมั่นในการทำงาน มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึง ความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานที่ภาระงาน ด้วยความเพียรพยายามอดทน เพื่อให้งานสำเร็จ ตามเป้าหมาย ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

1.3.7 รักความเป็นไทย หมายถึงคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจเห็น คุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ สืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรมไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวทิตี ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

1.3.8 มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่ แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุข ส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดี

1.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปฏิบัติของคณะ รักษาความสงบแห่งชาติ พุทธศักราช 2557

1.4.1 องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จากการประชุมของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ครั้งที่ 7/2557
ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2447) ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคน
ไทยไว้ 12 ประการ ดังนี้ (เกริก ท่วมกลาง, 2558 : หน้า 4-5)

1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อ

ส่วนรวม

3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม
5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

ประมุขที่ถูกต้อง

8. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระ
ราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกิน
พอใช้ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมี
ภูมิคุ้มกันที่ดี

11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ
หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา

12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่า
ผลประโยชน์ของตนเอง

1.4.2 นิยามความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม

ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์

กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ หมายถึง คุณลักษณะที่ลูกได้แสดงความรัก ความเอาใจใส่ ต่อผู้มีพระคุณ ผู้ที่ให้กำเนิด ผู้ที่อบรมสั่งสอน เลี้ยงดูให้ความรู้

ผู้ที่มีความกตัญญู คือ ผู้ที่มีลักษณะแสดงออกทางด้านพฤติกรรมต่อผู้มีพระคุณ ด้วยการให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่ เมื่อท่านแก่ชรา ตอบแทนพระคุณท่านที่เคยอบรมเลี้ยงดูเรามาตั้งแต่เล็กจนโต

4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม

ใฝ่เรียนรู้อย่างหมั่นศึกษาเล่าเรียน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้อย่างหมั่น คือ ผู้ที่มีลักษณะแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึก

ความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม

รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม หมายถึง คุณลักษณะที่ แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

ผู้ที่รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน

มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงคุณงามความดีของบุคคลที่ได้ประพฤติดี ประพฤติชอบ ด้วยกาย วาจา ใจ

ผู้ที่มีศีลธรรม คือ ผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติชอบ รักษาศีล ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ตั้งมั่นอยู่ในหลักของงคุณธรรม ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ

7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรง

เป็นประมุขที่ถูกต้อง

ผู้เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุขที่ถูกต้อง หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเคารพในกฎหมาย รัฐธรรมนูญ กฎระเบียบต่างๆ ของสังคม ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น ไม่ได้แย้งหรือ ชัดแย้งกัน

ผู้ที่เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของสังคม ยอมรับในความคิดเห็นของคนอื่น ไม่ได้แย้งกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยมิตรภาพที่ดี

8. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่

มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ผู้มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิด สิทธิของผู้อื่น

9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อุตทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย โดยใช้ข้อคิดหลักการอย่างรอบคอบ

ผู้มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม พุ่่มเทก่าล้งกาย ก่าล้งใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา

มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่มีความตระหนักถึงความรู้รับผิดชอบชั่วดีในการกระทำ เกรงกลัวต่อการทำชั่ว โดยการยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง

ผู้มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย จิตใจ คือ บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตัวตามหลักของพระพุทธศาสนา ไม่ให้กิเลสครอบงำจิตใจ ไม่หลงประพฤติดื้อต่อหน้าที่ของตนเอง ไม่โลภมาก มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

1.4.3 คำแถลงของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช)

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กล่าวในรายการคืนความสุขให้คนไทยเราว่าควรกำหนดค่านิยมหลักของคนไทยขึ้นมาให้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้เพื่อ เราจะสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็ง ฉะนั้นคนต้องเข้มแข็งก่อน ค่านิยมหลักที่กำหนดขึ้นมาเมื่ออยู่ทั้งหมด 12 ข้อ เพื่อให้คนไทยได้ท่องจำนำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกหลานได้ปฏิบัติตาม เพื่อประเทศชาติจะได้มีความสงบสุข มีความเจริญรุ่งเรือง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้ร่วมวิจัย พบว่า การพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน ประกอบด้วยแนวทางดำเนินการ 2 แนวทาง ดังนี้

2.1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.1.1 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ ความรู้สึก ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมตามที่

สังคมต้องการ ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระดารเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งการจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการ/กิจกรรมอื่นๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างหลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางการคิดของเพียเจต์

คุนยี่สงเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2551, หน้า 15-18) ได้สรุปว่า สติปัญญาหรือความสามารถในการรู้คิดเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูง มักเป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์ มีวิจรรณญาณ และสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับสาเหตุและผลของการกระทำได้ นักวิชาการทางจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางการรู้ การคิด คือ Jean Piaget ได้เสนอพัฒนาการทางการรู้การคิดไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นระยะการเคลื่อนไหวสัมผัส (The sensorimotor stage)

เป็นช่วงของเด็กแรกเกิด ถึงอายุ 2 ขวบ จะมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความคงที่ของวัตถุ โดยจะเริ่มรับรู้ว่าวัตถุที่หายไปจากสายตาของตนยังคงเป็นวัตถุเดิม และไม่ได้หายไปไหน เช่น เมื่อเอากะดาษมาคั่นของเล่นที่เด็กกำลังเล่นอยู่ เด็กเด็กจะปิดกระดาษเอาของเล่น แสดงว่าเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับการคงอยู่ของวัตถุ ในช่วงนี้จะเกิดกระบวนการ 2 ประเภทคือ

1.1 การดูดซึม (Assimilation) เป็นการรับรู้เข้าสู่โครงสร้างเดิมและเข้าสู่ระบบเดิม เป็นการปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับการรู้คิดของตนและปฏิเสธสิ่งที่ไม่เข้ากับการรู้คิดของตน

1.2 การปรับเปลี่ยน (Accommodation) เป็นการปรับความคิดหรือปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เกิดการยอมรับประสบการณ์ใหม่ กระบวนการทั้งสองจะทำให้บุคคลเกิดความสมดุล (equilibration)

2. ขั้นการปฏิบัติการ (The preoperational stage) เป็นช่วงของเด็กอายุ 2-7 ขวบโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน

2.1 ส่วนแรกปรากฏในเด็กอายุ 2-4 ขวบเด็กจะมีพัฒนาการทางสรีระมากขึ้นและสามารถสำรวจสภาพแวดล้อมได้มากขึ้นเรียนรู้คำและพฤติกรรมใหม่ๆ แต่มีความคิดและพฤติกรรมที่เด่น คือ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

(egocentric) เด็กเชื่อว่าสิ่งที่ตนเห็นตนเข้าใจนั้น คนอื่นๆ ก็ให้เห็นและเข้าใจอย่าง ที่ตนเห็น และตนเข้าใจ ในช่วงนี้เด็กจะมีการเลียนแบบผู้ปกครองมาก ไม่ว่าจะเป็นคำพูด ท่าทาง กิริยามารยาท และพฤติกรรม ในช่วงกระบวนการ Assimilation เป็นกระบวนการที่ใช้มาก โดยเมื่อเด็กเล่นเด็กจะเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบข้างมากขึ้น รวมทั้งกระบวนการ accommodation เช่น การเลียนแบบจะช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็กจากการเรียนรู้ ทางสังคม

2.2 ส่วนที่สองปรากฏในเด็กอายุ 4-7 ขวบ เป็นขั้น ความคิดแบบอัตสัมฤทธิ์ (Initiative thought) เด็กจะลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม เด็กอาจยังแยกไม่ออกระหว่างความเพ้อฝันหรือนิทานกับความเป็นจริง ช่วงนี้พัฒนาการทางความคิดเริ่มมีมากขึ้น

3. ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (The stage of concrete operations) ปรากฏในเด็กอายุ 5-10 ขวบ มีความคิดที่จัดเป็นระบบมากขึ้น สามารถคิด ทวนกลับและมีสิ่งก้ำกึ่งในเชิงของมวลสาร ปริมาตร และน้ำหนัก

4. ขั้นปฏิบัติการแบบระบบ (The stage of formal operations) เป็นความสามารถในการคิดแบบสมมติและการคิดเป็นเหตุเป็นผล โดยมี ลักษณะระบบคิดเป็น 3 ประการคือ

4.1 การสร้างการทวนกลับความคิดเกี่ยวกับความจริง กับความเป็นไปได้ (Thinking in possibilities) ผู้มีความสามารถในการคิดขั้นนี้ จะสามารถ คิดสลับไปมาระหว่างความจริงกับความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นความคิดสมมติ ผู้ที่มีพัฒนาการ ในขั้นนี้จะสามารถคิดในเชิงนามธรรมได้

4.2 ความคิดแบบตั้งสมมติฐานจากหลักที่กว้างกว่า (Hypothetical-deductive thinking) ผู้ที่คิดในเชิงนามธรรมได้จะสามารถตั้งสมมติฐาน ได้แล้วตรวจสอบสมมติฐานด้วยการทำวิจัย

4.3 ความคิดถึงการคิด (Thinking about thinking) ผู้ที่คิดแค่ในด้านนามธรรมแบบระบบขั้นนี้จะสามารถคิดถึงความหมายความสำคัญ คิดวิเคราะห์และคิดหาเหตุผลประกอบการคิดหรือการจินตนาการของตนเอง ซึ่งเป็นการ ล่ามวจความคิดและการวิจารณ์ตนเองได้

2.1.1.2 ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยของตนเอง Peak and Havighurst เชื่อว่า การควบคุมของอีโก้และการควบคุมของซูเปอร์อีโก้รวมกัน

ทำให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผล บุคคลแต่ละบุคคลจะมีพลังควบคุมอีโก้ในระดับที่ไม่เท่ากันอันเนื่องมาจากการใช้ความรู้ทางจริยศึกษาที่ทำให้ทราบถึงผลที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ในระดับไม่เท่ากัน ทให้ควบคุมตนเองแตกต่างกันจะเห็นได้ว่าการพัฒนาความมีวินัยของ Peak and Havighurst ใช้ความรู้ทางจริยธรรมมาช่วยในการสร้างพลังควบคุมอีโก้และซูปเปอร์อีโก้ ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งสามารถพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางจิตสำนึกที่สมบูรณ์และมีการควบคุมตนเองจนสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในตนเองอย่างเหมาะสม

2.1.1.3 ทฤษฎี ของ Kohlberg เป็นนักจิตวิทยาปัญญานิยมตามทฤษฎีของเขา กล่าวว่า ความเจริญทางจิตใจของบุคคลนั้นมีส่วนสัมพันธ์อย่างมากกับความเจริญทางจิตใจของบุคคลนั้นมีส่วนสำคัญอย่างมากกับความเจริญทางสติปัญญา เหตุผลและอารมณ์นั้นจากการศึกษาให้เข้าใจถึงเหตุผลที่บุคคลใช้เป็นหลักในการตัดสินใจตัดสินพิจารณาที่จะเลือกแสดงพฤติกรรมอย่างไรในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมทำให้เราทราบระดับความเจริญทางจริยธรรมของบุคคลนั้น อาจทำให้ทราบและสามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้น และอาจทำให้ทราบและสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์แต่ละชนิดได้ Kohlberg เชื่อว่า จริยธรรมมิใช่สร้างเพียงภายใน 1 วัน คนจะดีได้ด้วยการสร้างเสริมและสะสมความรู้จากสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการอันยาวนานตามความสามารถของวุฒิภาวะเขาได้ศึกษาจริยธรรมด้วยวิธีการศึกษาระยะยาว คือ การศึกษาที่ใช้ช่วงเวลาเป็นระยะยาวในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์และการศึกษาด้วยวิธีการตัดขวาง คือ เปรียบเทียบข้ามกลุ่มอายุกลุ่มตัวอย่าง Kohlberg ได้สรุปโดยจัดระดับของพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ

1. ระดับก่อนเกณฑ์ (อายุประมาณ 2-12 ปี)
  - 1.1 ขั้นที่ 1 ใช้การลงโทษเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ
  - 1.2 ขั้นที่ 2 ใช้การตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ
2. ระดับกฎเกณฑ์สังคม (อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป โดยประมาณ)
  - 2.1 ขั้นที่ 3 ใช้การเป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ
  - 2.2 ขั้นที่ 4 ใช้การเป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นเหตุผล

ในการตัดสิน

3. ระดับเลยกฎเกณฑ์สังคม (อายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป)

3.1. ขั้นที่ 5 ใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสิน

3.2 ขั้นที่ 6 ใช้หลักการจริยธรรมสากลเป็นเหตุผล

ในการตัดสิน

ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของ แครธไวลและคณะ

แครธไวลและคณะ (Kratwohl, Bloom and Masia) ได้ลำดับการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคล เป็น 5 ขั้น ดังนี้ (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล, 2548: 4-6)

1. ขั้นรับรู้ (receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุด ขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย คือ

1) ขั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า

2) ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝักใฝ่ต่อสิ่งเร้าเฉพาะ

อย่างเริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ

3) ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม

2. ขั้นตอบสนอง (responding) เป็นการพัฒนาการที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะ คือ

1) ขั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา

2) ขั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา

3) ขั้นพอใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรม หรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มา เป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า

3. ขั้นเห็นคุณค่า (valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้ และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้มาว่า สิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่างๆ

ตามขั้นตอนการพัฒนาลดน้อย คือ

1) การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเรานั้นๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า

2) การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุน ร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย

3) การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่า และปฏิเสธ คัดค้าน โต้แย้ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4. ชั้นจัดระบบ (organization) เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลายๆ อย่างพร้อมๆ กัน พยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วยชั้นย่อย 2 ชั้น คือ

1) ชั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยมเขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายร่วมสร้างแนวคิดเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ

2) ชั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามขังน้ำหนักค่านิยมต่างๆ เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ และระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

5. ชั้นเกิดกิจนิสัย (characterization) เป็นพัฒนาการที่ต่อจากชั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัว หรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวาจนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุด ชั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นชั้นย่อย 2 ชั้น คือ

1) ชั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัว ตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

2) ชั้นกิจนิสัย ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจาก กวงการหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้นๆ ของบุคคลแล้ว

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี คนเก่งและมีสุขของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2536 อ้างถึงในศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2551 : 19-20) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ราก ลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ ส่วนแรกคือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 1 ประการได้แก่

1. สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตก กังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์
  2. ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้านและการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget
  3. ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของคนอื่น
- ส่วนที่สองคือ ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่รากประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม

ทศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจ ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

3. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลกว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถ ในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

4. ความเชื่ออำนาจในตน

ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับ อยู่เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชค เคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุม ของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ ควบคุมได้ของบุคคล

5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟัน อุปสรรคในการ ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของ คนดีและเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถ แบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2548 ก อ้างถึงใน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2551 : 20-21) คือ

1. พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

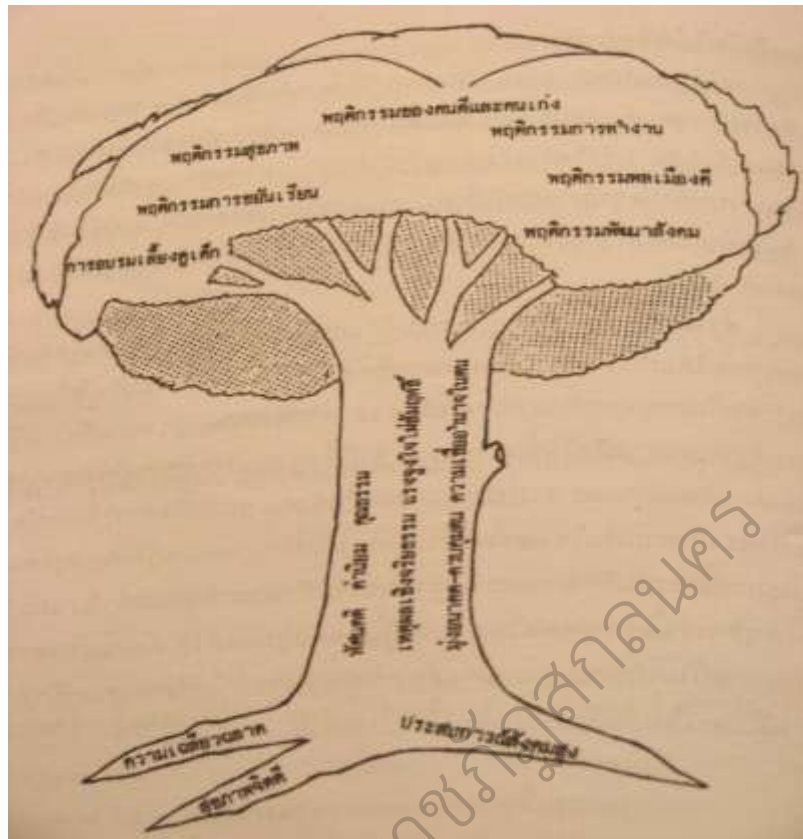
1.1 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็น พฤติกรรมของบุคคล ที่ไม่ทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้าย ทำลายหรือ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขับขี่รถอย่างมี มารยาท ซื่อสัตย์ เป็นต้น

2. พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

2.1 พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมกรเรียนการทำงาน พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมพัฒนา เป็นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม เช่น ใฝ่รู้ รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสา ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เป็นต้น

ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ระบุจิตลักษณะ 8 ประการ ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2526 ; หน้า 6)

ตัวอย่าง แนวคิดและทฤษฎีที่น่าเสนอดังกล่าว สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สำหรับผู้ที่สนใจที่จะสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ควรศึกษาให้เข้าใจก่อนการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ หลักการและจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นใน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินการเลื่อนชั้นเรียนและจบการศึกษาระดับต่างๆ โดยยึดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 5) 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ

2.2 แนวทางการดำเนินการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์

พระอำนาจ อรรถกามา (น้อยนิล) (2554 : หน้า 38) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ดังนี้

1. สถานศึกษาควรดำเนินการโดยคณะกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของสถานศึกษา (กรณีสถานศึกษาขนาดเล็กอาจเป็นคณะกรรมการชุดเดียวที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย) ควรดำเนินการโดยเริ่มจากการศึกษานิยาม ความหมาย และพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์วิเคราะห์ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ ทั้งนี้ควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนรายบุคคลก่อนการพัฒนา เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้เรียน พร้อมสร้างหรือเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า และดำเนินการประเมินผู้เรียนหลังการพัฒนา สรุป และรายงานผลการประเมินและพัฒนาต่อผู้บริหารสถานศึกษา

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถพัฒนาได้โดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการต่างๆ และกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลา มีพัฒนาการและการสั่งสมพฤติกรรมผ่านการขัดเกลาผ่านกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว

2. ครูที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถดำเนินการวัด และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการต่างๆ และกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน ตามที่สถานศึกษากำหนดไว้ ครูมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมิน และวิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.2 ออกแบบการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ดังนี้

2.2.1 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์/ตัวชี้วัด/พฤติกรรม
บ่งชี้ที่จะประเมิน

2.2.2 วิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญจากพฤติกรรมบ่งชี้ที่จะ
ประเมิน

2.2.3 วิธีการ เครื่องมือ ให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ที่จะประเมิน

2.2.4 ระยะเวลาในการประเมิน

2.2.5 ผู้ประเมิน

2.3 การสรุปผลการประเมินการวัดและการประเมินผลด้าน
คุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น มีความละเอียดอ่อน เพราะเป็นเรื่องของการพัฒนา
คุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดในตัวผู้เรียน การวัด และประเมินผลจึงต้องคำนึงถึงผล
ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เมื่อได้รับการพัฒนาเป็นระยะหรือเมื่อสิ้นปี การศึกษาดังนั้นเพื่อให้มี
แนวทางการสรุปผลการประเมินที่ชัดเจนเป็นธรรมเนียมสำหรับผู้เรียน

2.3 แนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มัธยมศึกษา

Berkowitz (2006, อ้างถึงในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551:26) เสนอว่า คุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไม่ควรใช้การ
เพิ่มโปรแกรมหรือกิจกรรมเข้าไปในโรงเรียน หากแต่ควรแปรเปลี่ยนวัฒนธรรมของ
โรงเรียนและการดำเนินชีวิต ในขณะที่ Michigan State University Extension (2005, อ้าง
ถึงในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551 : หน้า 26) ได้เสนอแนวทางการจัด
คุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของเด็กและเยาวชนของมูลนิธิจริยธรรมโจเซฟิน
(Josephine Institute of Ethics) โดยจัดเป็นโครงการต่างๆ ที่พัฒนาจริยธรรมต่างๆ ให้แก่
เด็กและเยาวชนตามโรงเรียนและองค์กรต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีชุดกิจกรรมที่เรียกว่า
“Character Counts” ที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กในช่วงอายุต่างๆ 5 ช่วง
ได้แก่ 4-6 ปี, 6-9 ปี, 9-11 ปี และ 11-13 ปี และวัยรุ่น โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 6
ประการ (six pillars of character) ที่มุ่งสร้างเสริมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ความซื่อสัตย์

ความเคารพผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม การดูแลเอาใจใส่เกื้อกูล และความเป็นพลเมืองที่ดี

Character Education Partnership (2005, อ้างถึงในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551 : หน้า 27) เสนอว่าไม่สามารถระบุวิธีการใดวิธีการหนึ่งได้อย่างเฉพาะเจาะจงว่าจะมีประสิทธิภาพในการจัดคุณลักษณะศึกษา แต่มีหลักการสำคัญ 11 ประการในการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่ควรยึดถือ ประกอบด้วย

หลักการที่ 1 ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับค่านิยมเชิงจริยธรรม โดยทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการมีจริยธรรมเป็นคุณสมบัติของคนดีหรือคนที่มีคุณลักษณะที่ดี

หลักการที่ 2 ให้นิยามคำว่า “คุณลักษณะ ให้เข้าใจง่าย โดยรวมความหมายในเชิงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมเข้าเป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะต่างๆ

หลักการที่ 3 ใช้วิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองโดยตรง อย่างรอบด้าน และมีประสิทธิภาพ

หลักการที่ 4 สร้างเครือข่ายโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน

หลักการที่ 5 เปิดโอกาสและจัดประสบการณ์การแสดงผลงานในทางคุณธรรมให้แก่นักเรียน

หลักการที่ 6 พยายามพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนเข้ากับหลักสูตรวิชาการในที่สอน

หลักการที่ 7 พยายามส่งเสริมแรงจูงใจในตัวนักเรียน

หลักการที่ 8 จัดให้บุคลากรทางการศึกษามีโอกาสพัฒนาคุณลักษณะที่ดีเช่นเดียวกับที่พัฒนานักเรียน

หลักการที่ 9 ส่งเสริมการเป็นผู้นำในด้านคุณธรรมของนักเรียนและให้การสนับสนุนการจัดคุณลักษณะศึกษาอย่างต่อเนื่อง

หลักการที่ 10 จัดให้สมาชิกในครอบครัวชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่เรียน

หลักการที่ 11 ประเมินคุณลักษณะต่างๆ ของนักเรียนทั้งโรงเรียนและ

การดำเนินการของบุคลากรของโรงเรียนในการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ของนักเรียน Educational Materials Center (2003, อ้างถึงใน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551 : หน้า 25) เสนอกลยุทธ์การปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practice) ของการจัดคุณลักษณะ ศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนไว้ 10 ประการ โดยแยกการปฏิบัติด้วยวิธีการ ต่างๆ ออกเป็น 4 กลุ่ม รายละเอียดมีดังนี้

กลุ่มที่ 1 การนำหลักสูตรคุณลักษณะศึกษาเพิ่มเติมเข้าไปกับความรู้อ ที่ครูสอน และสนับสนุนการเข้าใจคุณลักษณะต่างๆ อย่างแท้จริง โดยแนวทางการปฏิบัติ ที่เป็นเลิศประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจาก สถานการณ์ต่างๆ ที่เหมือนชีวิตจริงที่มีโอกาสได้พบ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ ตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ อย่างหลากหลาย

แนวทางที่ 2 ทำให้คุณลักษณะศึกษาเป็นเสมือนเครื่องมือที่นำ นักเรียนไปสู่เป้าหมายในการเรียน ไม่ใช่ให้คุณลักษณะศึกษาเข้ามาเพิ่มจากการเรียนการ สอนปกติ

แนวทางที่ 3 จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้สะท้อนตนเองและ กิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาคุณลักษณะการยอมรับตนเอง และผู้อื่นอย่างสมดุล

กลุ่มที่ 2 การจัดกิจกรรมการสอนทักษะต่างๆ ให้นักเรียนอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

แนวทางที่ 4 คือให้นักเรียนได้ฝึกฟังและทำความเข้าใจความเชื่อ ของผู้อื่นๆ และเคารพในความคิดของผู้อื่น ซึ่งหมายรวมถึงการยอมรับความแตกต่างของ ผู้อื่นด้วย

แนวทางที่ 5 จัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะโดยใช้กิจกรรม กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้การวางแผน การจัดกิจกรรม และ สะท้อนผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมร่วมกัน

กลุ่มที่ 3 การจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในตัวเองและการ ยอมรับตนเองของนักเรียน แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

แนวทางที่ 6 จัดโอกาสให้นักเรียนได้กำหนดสัญญากับตนเอง ในการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ

- แนวทางที่ 7 จัดโอกาสที่ช่วยให้นักเรียนเชื่อมั่นในตนเอง
- กลุ่มที่ 4 การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยสังคม แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ
- แนวทางที่ 8 จัดกิจกรรมที่เสริมสร้างทัศนคติและการปฏิบัติตนในทางที่ดีให้แก่นักเรียน
- แนวทางที่ 9 จัดโอกาสการเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้อุทิศหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
- แนวทางที่ 10 ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน

Gholar (2006, อ้างถึงใน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551 : หน้า 25) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กผ่านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยจัดเป็นศูนย์คุณลักษณะศึกษา เพื่อการศึกษาและสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นอกจากนี้ยังเน้นการเสริมสร้างการยอมรับตนเอง (self-esteem) ให้แก่เด็ก แนวคิดดังกล่าวเน้นการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมทั้งทางสติปัญญา (cognitive area) ในด้านความรู้ความเข้าใจในคุณลักษณะที่ดี ตลอดจนการพัฒนาด้านจิตใจ (affective area) ของนักเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการประพฤติการปฏิบัติตนของเด็ก แนวทางนี้หมายรวมถึงการบูรณาการการสอนและการสอดแทรกเรื่องคุณลักษณะที่ดีในการสอนวิชาต่างๆ ให้กับเด็กด้วย กิจกรรมที่บูรณาการและสอดแทรกเข้ากับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนปกติเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของเด็กมีลักษณะที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองจากกิจกรรมการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning) การแสดงบทบาทสมมติ (role playing) กิจกรรมที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) และกลยุทธ์ต่างๆ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดระหว่างบุคคล

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชน กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการและแนวปฏิบัติในการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชน แบ่งออกได้เป็น 4 แนวทาง (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551 : หน้า 29)

แนวทางที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรวิชาเฉพาะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนคือ วิชาหลักพลเมือง ซึ่งหมายถึง วิชาสำคัญหรือวิชาบังคับที่จัดให้

นักเรียนได้เรียนรู้คุณลักษณะและการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี โดยจัดให้มีหลักสูตรวิชา ดังกล่าวแยกต่างหากจากกลุ่มสาระวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรปกติ

แนวทางที่ 2 การบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีเข้าไป กับเนื้อหาวิชาต่างๆ เป็นการสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีเข้าไปในการจัดการ เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระวิชา โดยเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับคุณลักษณะที่ต้องการเสริมสร้าง พัฒนาให้เหมาะสม เป็นการบูรณาการการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีกับการจัดการเรียนรู้ปกติ ให้นักเรียนมีความรู้ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

แนวทางที่ 3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัด นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ไม่ยึดติดกับเนื้อหาวิชา แต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรหรือส่งเสริมคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนักเรียน และเป็นกิจกรรมที่ทำ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

แนวทางที่ 4 การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็ก และเยาวชน แตกต่างจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรตรงที่กิจกรรมพิเศษจะจัดขึ้นเป็นครั้ง คราว ตามวาระ ไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และกิจกรรมดังกล่าวมักเป็นกิจกรรมที่กระตุ้น จิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง หรือการให้สัญญากับตนเองหรือสาธารณชนในการพัฒนา ตนเอง โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นกิจกรรมที่ให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กและ เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน เช่น สถาบันครอบครัว โดยให้พ่อแม่ผู้ปกครองปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนเมื่ออยู่ใน ครอบครัว หรือสถาบันศาสนา สามารถใช้สถานที่สำคัญทางศาสนาทำกิจกรรมพัฒนา คุณลักษณะของเด็กและเยาวชนได้ ทั้งนี้ควรมีการประเมินเพื่อกำกับติดตามความก้าวหน้า ในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กในกิจกรรมต่างๆ ระหว่างดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืนต่อไป

Jonkey (2003 : หน้า 51) ได้ทำการศึกษาพบว่าการมีชุดเครื่องแบบของ โรงเรียนมีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางด้านสังคมและผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการของ โรงเรียน โดยช่วยลดปัญหาทางด้านพฤติกรรมหรือไม่ ผลการวิจัยให้การสนับสนุนคำกล่าว ที่ว่าการมีชุดเครื่องแบบของโรงเรียนมีอิทธิพลในด้านบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรม ของนักเรียน ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้กำหนดนโยบายด้านชุดเครื่องแบบของโรงเรียน ออกมาด้วย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การมีชุดเครื่องแบบของโรงเรียนมีผลกระทบต่อ

ทางด้านบวกหลายๆ ด้านต่อบรรยากาศภายในโรงเรียนดังนี้ คือ มีผลในการลดจำนวนของแก๊งอันตรายในโรงเรียนที่แบ่งกลุ่มกันด้วยการแต่งกาย ช่วยเพิ่มระดับการเอาใจใส่ในการแต่งกายของนักเรียน เพิ่มความรู้สึกมั่นใจในตนเองของเด็ก เพิ่มความรู้สึกภาคภูมิใจ ในโรงเรียนของตน มีความรู้สึกที่เกิดความเสมอภาคกันระหว่างนักเรียนเมื่อพวกเขาอยู่ที่โรงเรียนและในภาพรวมทั้งหมด คือ การช่วยค้ำจุนด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ในโรงเรียนนั่นเอง

Ryan (2002, อ้างถึงในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551 : หน้า 27) เสนอแนวทางการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ (The Six E's of Character Education) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การยกตัวอย่างและปฏิบัติเป็นแบบอย่าง (Example) แนวทางการยกตัวอย่างของการประพฤติ ปฏิบัติที่สะท้อนคุณลักษณะที่พึงประสงค์นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนเพื่อยกตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี พร้อมผลของการปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจ รวมถึงการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครูเพื่อให้นักเรียนเห็นด้วย การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีถือเป็นการยกตัวอย่างที่ดีที่สุดที่นักเรียนสามารถเห็นและเลียนแบบการกระทำ ความประพฤติต่างๆ ได้โดยตรง

2. การสอนอธิบายให้รู้จักใช้เหตุผล (Explanation) ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน จากเดิมที่ควบคุมความประพฤติโดยเน้นการท่องกฎแล้วปฏิบัติตามกฎโดยขาดเหตุผล มาเป็นการใช้อธิบายให้รู้จักใช้เหตุและผลในการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ กระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์หรือสนทนาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีและไม่ดี พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบเพื่อสร้างความตระหนักและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันสะท้อนถึงคุณลักษณะของเด็กออกมา

3. การเชิญชวนให้ทำความดี (Exhortation) การชี้แนะ เชิญชวน โดยใช้การเสริมแรงทางบวกควบคู่กับการพัฒนาความกล้าหาญเชิงจริยธรรม (moral courage development) โดยให้กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่อายหรือกลัวที่จะทำในสิ่งที่ควร

4. การจัดสิ่งแวดล้อมเชิงคุณธรรม (Ethos or Ethical Environment) เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไม่มีสิ่งยั่วยุให้ไปในทางเลื่อม โดยเฉพาะในห้องเรียนซึ่งเป็นสังคมย่อยเล็กๆ ที่นักเรียนจะต้องสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ครูสามารถจำลองสังคมใหญ่ภายในห้องเรียนได้ สร้างบรรยากาศเชิงคุณธรรม

5. การจัดประสบการณ์ (Experience) การเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสสังคมภายนอกอย่างจริงจังนอกโรงเรียนจะช่วยให้เด็กเรียนรู้และซึมซับแนวคิดในการประพฤติปฏิบัติตนอย่างพึงประสงค์

6. การคาดหวังความเป็นเลิศ (Expectations of Excellence) การวางเป้าหมายของตนเองของเด็ก เป็นเสมือนการกำหนดหลักชัยในการพัฒนาคุณลักษณะของตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการและแนวปฏิบัติในการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน สามารถดำเนินการได้อย่างหลากหลายวิธีการ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน และให้เลือกใช้วิธีการพัฒนาในรูปแบบวิธีที่ต่างกันไปขึ้นอยู่กับลักษณะของนักเรียน และสถานการณ์ จะทำให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2.4 การนำแนวทางการพัฒนา การวัด และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่การปฏิบัติ

การดำเนินการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และการประเมินผู้เรียน เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่สถานศึกษากำหนดทุกระดับการศึกษา

เมื่อสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้ว ครูที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนควรจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน นิยาม ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้และเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อพิจารณาว่าตัวชี้วัดนั้นครอบคลุมและสอดคล้องกับลักษณะ ธรรมชาติของวิชา งาน กิจกรรมที่รับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนว่าจะดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยวิธีใดดังต่อไปนี้ คือ

1. บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
2. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสอดแทรกในกิจวัตร

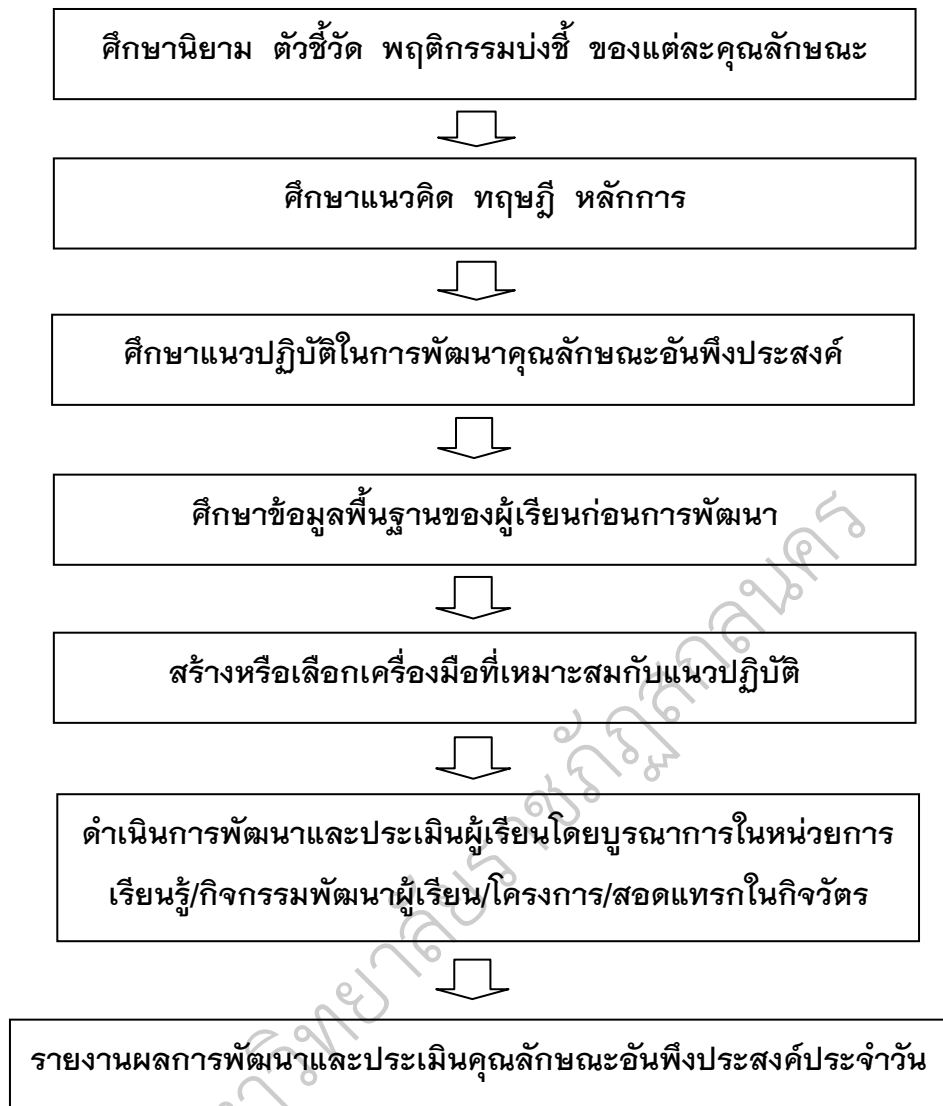
ประจำวันของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนก่อนการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 สร้างหรือเลือกเครื่องมือที่เหมาะสม / สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่เลือกดำเนินการตามขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางที่กำหนดไว้และประเมินเป็นระยะๆ ผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ให้ปรับปรุงพัฒนา แล้วประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ขั้นตอนที่ 7 รายงานผลการพัฒนาต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับครู

2.5 แนวทางการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับสถานศึกษา

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาควรดำเนินการ โดยคณะกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา อาจเป็นชุดเดียวกับคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในกรณีสถานศึกษาขนาดเล็กอาจจะให้ครูผู้สอน ครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนา ทั้งนี้ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึง

ประสงค์ของสถานศึกษา โดยมีหน้าที่ดังนี้

2.5.1 ศึกษา नियาม ความหมาย และพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ

2.5.2 วิเคราะห์ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อกำหนดแนวทางการ
พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ

2.5.3 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนรายบุคคลก่อนการพัฒนา
เพื่อกำหนด แนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้เรียน

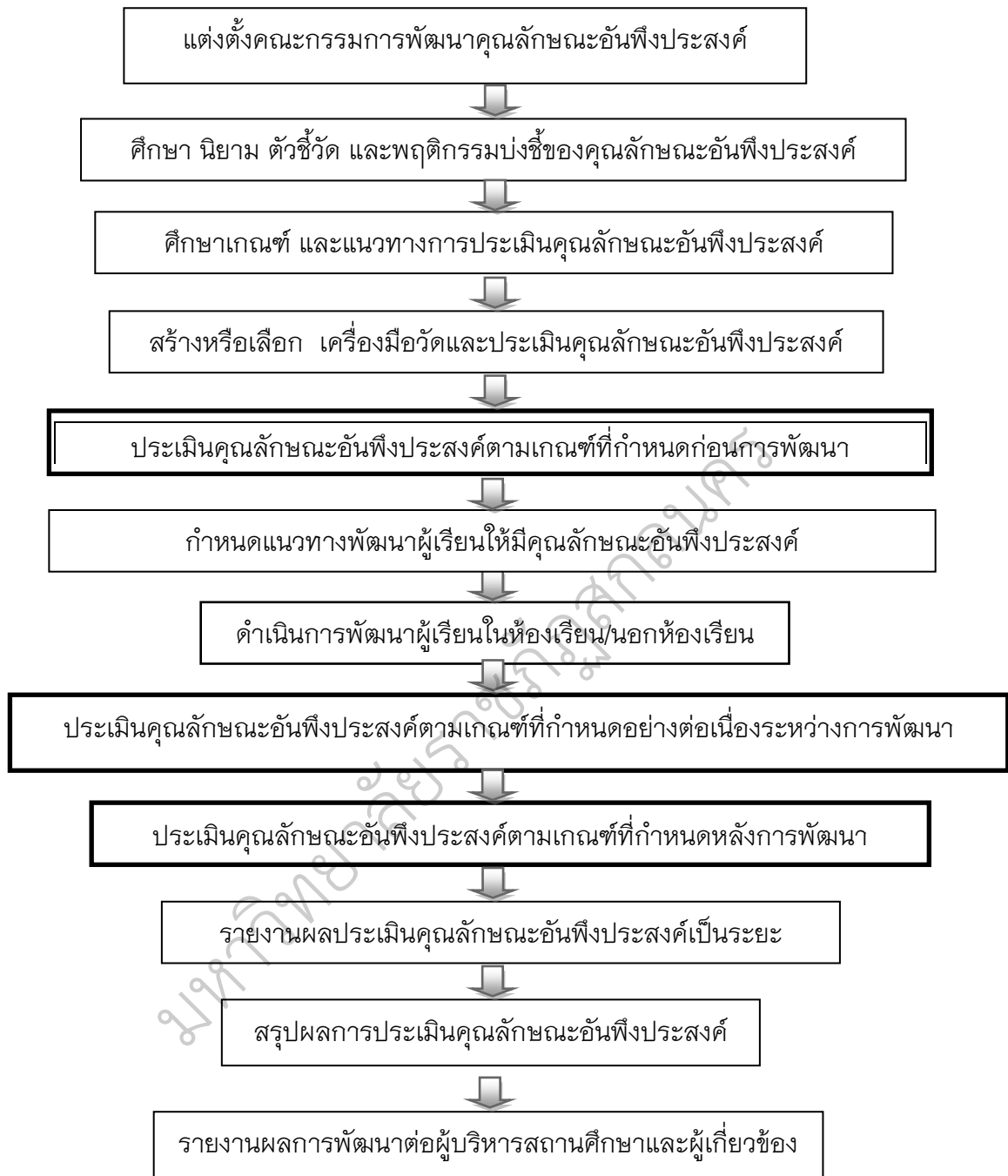
2.5.4 สร้างหรือเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินคุณลักษณะอัน
พึงประสงค์

2.5.5 กำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่ต้องการพัฒนา

2.5.6 ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางที่กำหนดไว้และประเมิน
ผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า

2.5.7 ดำเนินการประเมินผู้เรียนหลังการพัฒนาและสรุปผลการ
ประเมิน

2.5.8 รายงานผลการพัฒนาต่อผู้บริหารสถานศึกษา
ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 แนวทางการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.6 การดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

การดำเนินการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลได้นั้นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ดำเนินการพัฒนาทั้งในและนอกห้องเรียน โดยมอบหมายภารกิจในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในห้องเรียน ให้ครูผู้สอน แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้รับผิดชอบ โดยสอดคล้องการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในชั่วโมงการเรียนการสอน/กิจกรรม โครงการ หรือในโอกาสอื่นๆ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการหลายรูปแบบ สถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่างๆ ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก และเหมาะสำหรับสถานศึกษาที่ต้องการเน้นด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นเลิศ โดยมีนโยบายที่จะให้บุคลากรและครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยจะมีคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา เป็นองค์คณะบุคคลในสถานศึกษาที่คอยช่วยเหลือคณะครูในกรณีที่พบว่านักเรียนบางคนมีปัญหาที่ซับซ้อน และไม่สามารถจะพัฒนาด้วยกระบวนการธรรมดาได้ มีความจำเป็นต้องทำกรณีศึกษา คณะกรรมการชุดนี้จะทำงานร่วมกับครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา หรือครูคนอื่นที่สนใจจะทำกรณีศึกษาร่วมกัน นอกจากนี้อาจนำสภานักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วย โดยสถานศึกษารับฟังความคิดเห็นของสภานักเรียน ถึงวิธีการที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ด้วยกิจกรรมเสริม ซึ่งจะเน้นการพัฒนาและตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกประการตลอดเวลา ทั้งนี้สถานศึกษาอาจมีเป้าหมายว่า นักเรียนร้อยละ ๙๐ ขึ้นไปจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับ “ดี” เป็นอย่างน้อย การประเมินรูปแบบนี้ดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาทำความเข้าใจกับคณะครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชา ครูที่ปรึกษา ครูผู้ดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกันพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกคุณลักษณะ และร่วมกำหนดตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของ

แต่ละคุณลักษณะตามที่คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวัย และวุฒิภาวะของนักเรียน

2. กำหนดวิธีการประเมิน เกณฑ์และเครื่องมือ คำอธิบาย

คุณลักษณะที่สถานศึกษาเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด

3. กำหนดระดับของพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่า พฤติกรรมนักเรียนอยู่ในระดับ “เสี่ยง” กล่าวคือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยวิธีปกติ อาจจะไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุตามเกณฑ์ได้ มีความจำเป็นที่ครูที่ปรึกษา หรือครูผู้สอนร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ต้องใช้กระบวนการอื่นเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาโดยทำกรณีศึกษา

4. เมื่อสิ้นภาคเรียน/สิ้นปี ครูผู้สอนส่งผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคนที่รับผิดชอบให้คณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งมีครูวัดผลเป็นเลขานุการ

5. ครูวัดผลดำเนินการประเมินผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนดนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพิจารณาอนุมัติ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมปานกลาง กล่าวคือ มีจำนวนบุคลากรครูที่ครบชั้นเรียน มีครูพิเศษบ้างแต่ไม่มากนัก ครูคนหนึ่งอาจต้องเป็นทั้งผู้สอนและทำงานส่งเสริม รวมทั้งรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ ด้วย สถานศึกษาประเภทดังกล่าวสามารถเลือกใช้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รูปแบบนี้ โดยการเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉพาะข้อที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัดในกลุ่มสาระนั้นๆ ที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบเพื่อบูรณาการจัดทำแผนการเรียนรู้ และแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อนั้นๆ ด้วยในคราวเดียวกัน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก็ดำเนินการประเมินร่วมกับตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาคาดหวังว่าเมื่อได้ดำเนินการในภาพรวมแล้ว การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะครบทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาร่วมกับครูผู้สอนร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐาน/ตัวชี้วัดเนื้อหาในกลุ่มสาระวิชาและพิจารณาเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า มีข้อใดบ้างที่สอดคล้องกับธรรมชาติวิชาที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียนด้วย

2. ครูผู้สอนนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คัดเลือกไว้ไปบูรณาการกับตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดำเนินการพัฒนาและประเมินร่วมกัน
3. ครูผู้สอนส่งผลการประเมินให้ครูวัดผลเพื่อสรุปผลการประเมินและนำเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น หรือครบชั้นพอดี แต่ครูคนหนึ่งต้องทำหลายหน้าที่อีกทั้งความพร้อมของทรัพยากรด้านอื่นๆ มีน้อย ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชน อันได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ซึ่งจะทำให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้น

การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามรูปแบบนี้ ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคน ทุกประการโดยดำเนินการดังนี้

1. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาซึ่งรับผิดชอบการสอนมากกว่าหนึ่งชั้นหรือ หนึ่งกลุ่มสาระใช้การบูรณาการทุกกลุ่มสาระและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เข้าด้วยกันร่วมกันพัฒนาและประเมิน โดยอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริงเปิดโอกาสให้ชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านร่วมประเมินด้วย ทั้งนี้ กรณีที่มีนักเรียนบางคนไม่ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อใด ครูร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนาจนกระทั่งทั้งสองฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่านักเรียนมีคุณสมบัติตามเกณฑ์แล้วจึงให้ผ่านการประเมิน

2. ครูประจำชั้นและหรือครูประจำวิชาร่วมกันสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่ออนุมัติต่อไป

2.7 การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรเป็นการดำเนินการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์(ต่องานที่รับผิดชอบในปัจจุบันและงานที่จะได้รับมอบหมายในอนาคต

2.7.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร นับว่าเป็นภารกิจหลักของแต่ละหน่วยงานที่ต้องดำเนินการเพราะบุคลากรในหน่วยงานเป็นตัวจักรที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การทำงานในหน่วยงานให้ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และถือว่าพัฒนาบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะส่งผลให้ผลผลิตต่างๆ ขององค์การมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งมีหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังต่อไปนี้

คำว่า “พัฒนา” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 779) ได้ให้ความหมายว่า พัฒนา (พัตตะ -) ถ. ทำให้เจริญ

นพพร พรหมแพง (2551, หน้า 55) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาบุคลากร ไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการดำเนินการเพื่อให้บุคคลได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน อันจะเป็นผล ให้การปฏิบัติงาน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การพัฒนาบุคลากรจะเป็นการส่งเสริมและเปลี่ยนแปลงปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เกตุมะณีย์ คำจันทร์ (2552, หน้า 12) การพัฒนาบุคลากร หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการ หรือกิจกรรมต่างๆที่นำมาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์การ เพื่อเพิ่มพูนให้บุคลากรในหน่วยงาน หรือในองค์การเกิดความรู้ ความสามารถ และเกิดทักษะในการทำงาน มีความก้าวหน้าในอาชีพการทำงาน มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานที่ปฏิบัติอยู่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

บัณฑูรย์ ชุมแวงวาปี (2552, หน้า 11) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า เป็นการฝึกฝน อบรมและส่งเสริมให้บุคคลได้เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ อุปนิสัย ทัศนคติและประสบการณ์ในทางสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลให้สามารถที่จะพัฒนาสมรรถภาพไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน

ประภาส ละราตี (2552, หน้า 37) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา การพัฒนาสามารถมองได้ว่าเป็นทั้งสื่อ และจุดหมายปลายทางในฐานะเป็นสื่อ การพัฒนาเป็นกระบวนการหรือเป็นหลักการปฏิบัติ ส่วนในฐานะจุดหมายปลายทาง การพัฒนาเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับ หรือเป็นอุดมการณ์ที่พึงปรารถนาซึ่งสามารถนำไปใช้ปฏิบัติ

เพื่อให้เกิดผลดีตามที่มุ่งหวังไว้ได้ และขณะเดียวกัน การพัฒนาสามารถมองได้ว่าเป็น เครื่องบ่งบอกถึงผลสำเร็จแห่งความพยายามของมนุษย์ทางด้านใดด้านหนึ่ง

ลิตธิชัย ประธาน (2554 : หน้า 18) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึงวิธีการหรือกระบวนการ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่นำมาพัฒนาบุคลากรใน หน่วยงาน หรือองค์การเพื่อเพิ่มพูนให้บุคลากรในหน่วยงาน หรือในองค์การเกิดความรู้ ความสามารถและเกิดทักษะในการทำงาน มีความก้าวหน้าอาชีพการทำงาน มีเจตคติที่ดี ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานที่ปฏิบัติอยู่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 53) ได้สรุปความหมายของการ พัฒนาบุคลากรไว้ว่า กระบวนการหรือวิธีการต่างๆ ที่หน่วยงานเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และพัฒนาทักษะตลอดจนมีทัศนคติ ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานให้กับ บุคลากรด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้บุคลากร มีความรู้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์การ

ณัฐพร แก้วหาวงค์ (2560 หน้า 38)การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้บุคลากรขององค์กรได้รับ ความรู้ทักษะมีความชำนาญและมีประสบการณ์เพิ่มศักยภาพ

ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ

สรุปได้การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่ หน่วยงาน ใช้ในการพัฒนาบุคลากร เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และ นำมาใช้ในการพัฒนาสิ่งที่ต้องการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สามารถปฏิบัติงานให้มี ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้

2.7.2 ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากร

การดำเนินงานในหน่วยงานหรือองค์การจะมีประสิทธิภาพและได้ ประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าบุคลากรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาบุคลากร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานหรือองค์การต่างๆ ให้ทรรศนะ เกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรไว้มากมาย เช่น

ศศกร ไชยคำหาญ (2550 : หน้า 80) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ว่า การพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นต่อบุคลากรใน องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะคนได้ผ่านการพัฒนาจะทำให้ตนเองมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ เพิ่มพูนศักยภาพในการปฏิบัติงาน มีความเชี่ยวชาญในงานที่

ปฏิบัติ แก่ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สารสนเทศ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และเทคนิคการทำงาน เป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาการแห่งการเรียนรู้ พัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า และเป็น การแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านการบริหาร

เกตุมะณีย์ คำจันทร์ (2552 : หน้า 15) กล่าวว่า การพัฒนา บุคลากรมีความสำคัญและจำเป็นที่หน่วยงานต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ ในการทำงานอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้ และปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรหรือ หน่วยงาน

นิราพร โทสวนจิตร (2555 : หน้า 13) สรุปว่าการพัฒนา บุคลากร หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่นำมาพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ตลอดจนพัฒนาความรู้สึกรักงานที่ดีต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานที่ ปฏิบัติบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการพัฒนาที่หลากหลาย

นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 55) สรุปว่าการพัฒนา บุคลากร หมายถึง การพัฒนาบุคลากร เป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อ หน่วยงาน ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพราะการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมายต้องอาศัยความรู้ ความสามารถและทักษะใน การปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หากหน่วยงานใดมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง หน่วยงานนั้นก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จ และสามารถพัฒนา บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหากเป็น หน่วยงานนั้นเป็นสถานศึกษา การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถจึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและชาติบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะ ครูต้องรับหน้าที่ในการพัฒนาบุคลากรในสังคมให้มีความรู้ มีความเจริญงอกงาม

ณัฐพร แก้วหวางค์ (2560 : หน้า 40) การพัฒนาบุคลากรเป็น สิ่งสำคัญในการส่งเสริมให้องค์กรมีศักยภาพมากขึ้นเพราะหากองค์กรหรือหน่วยงานได้มีการพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอจะส่งผลให้บุคลากรนั้นเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติหน้าที่ในความ รับผิดชอบได้เป็นอย่างดีและสามารถปรับตัวให้ทันกับเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกใน

ปัจจุบันได้ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรหรือหน่วยงานมีความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่จะทำให้บุคลากรในหน่วยงาน ได้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยใช้วิธีการต่างๆ ช่วยให้เกิดองค์ความรู้ ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

2.7.3 ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร

ความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร เป็นการทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มเวลาเต็มความรู้ความสามารถซึ่งจะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผู้ให้ความมุ่งหมายในการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

ดุสิต มั่นคง (2550 : หน้า 11) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรในหน่วยงาน ได้มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้มีความสามารถมีทักษะ ในการปฏิบัติงานมากขึ้น และเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานบรรลุเป้าหมาย รวมทั้ง การพัฒนาคุณภาพงานและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคลากรในองค์การหรือหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

เกตุมะณีย์ คำจันทร์ (2552 : หน้า 12) ได้สรุปความมุ่งหมายของการพัฒนา บุคลากรว่า เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน ก่อให้เกิดความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้านและเข้าในนโยบายและความมุ่งหมายขององค์การที่ตนปฏิบัติงานก่อให้เกิดการประสานงานและบุคลากรมีเจตคติที่ดีต่อองค์การ

สิทธิชัย ประธาน (2554 : หน้า 22) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญ คือ เพื่อแก้ไขการทำงานที่ด้อยประสิทธิภาพ เช่น ใช้วิธีการที่ผิดปฏิบัติงานล่าช้า หย่อนคุณภาพ มีทัศนคติดีงานในทางที่ผิดเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการทำงาน เช่น หลักการ ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติเพื่อปรับปรุงการทำงานให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเตรียมบุคคลให้พร้อมที่จะรับตำแหน่งสูงขึ้น หรือสำหรับงานที่ได้รับมอบหมายในอนาคต เพื่อสร้างความเข้าใจ การสื่อสารในหลักการสำหรับคนในระดับเดียวกัน หรือต่างระดับ ให้เกิดการประสานงานและร่วมมือกันทำงานได้ดีขึ้น มีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนและปรับปรุงคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่เพิ่มผลงานของสถาบัน และเพื่อสนองความต้องการที่จะก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติงานได้เจริญ ก้าวหน้าไปเท่าที่ความสามารถจะอำนวย โดยการจัดกระทำกระบวนการพัฒนาบุคลากรตามขั้นตอน คือ

การกำหนดขอบเขต และทิศทางของการพัฒนาบุคลากร การวางแผนพัฒนาบุคลากรตามขอบเขต หรือนโยบายของหน่วยงานนั้นจัดกิจกรรม

นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 56) ได้สรุปความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร คือ การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และพัฒนาทักษะ ให้เกิดกับบุคลากรมีบุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์และทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงาน สามารถพัฒนางานและพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์การหรือหน่วยงานจะต้องกำหนดความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร หรือวัตถุประสงค์ของหน่วยงานไว้ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางหรือแผนในการพัฒนาบุคลากรตามทิศทางและนโยบายขององค์การหรือหน่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

ณัฐพร แก้วหวางค์ (2560 : หน้า 42) การพัฒนาบุคลากรมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรในองค์กรต่างๆ เพื่อให้การจัด

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร หมายถึง การที่บุคลากรในหน่วยงานมีการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในเรื่องที่เคยได้รับมา จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาทักษะของตนเองให้ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับของเดิม จนทำให้การปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้นให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง

2.7.4 แนวทางการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์กรไม่อาจกล่าวได้โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งพัฒนาบุคลากรทั้งองค์การได้ และยังมีวิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะเป็นมาตรฐานบุคลากรทั้งองค์การ ดังนั้น ในการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครูในโรงเรียน โดยทุกคนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและเลือกกิจกรรมการพัฒนาให้เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถให้เกิดศักยภาพสูงสุดซึ่งการพัฒนาบุคลากรมีหลากหลายวิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.7.4.1 การศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรได้เห็นสภาพที่เป็นจริงของการปฏิบัติงาน เป็นการพากลุ่มสมาชิกผู้เข้าร่วมอบรมไปเยี่ยมชมวัดถุ หรือสถานที่ ที่น่าสนใจเพื่อศึกษาหรือสังเกตการณ์ การศึกษานอกสถานที่ สามารถกระทำได้

ตั้งแต่ระยะสั้นภายในวันเดียวจนกระทั่งใช้เวลาหลายวัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้ประสบการณ์โดยตรงจากการไปเยี่ยมชมวัตถุและสถานที่สำคัญ เพราะสิ่งเหล่านี้วิทยากรไม่สามารถนำมาให้ชมในห้องประชุมได้ เป็นการกระตุ้นความสนใจของสมาชิกที่มีต่อปัญหาที่ต้องการศึกษาและเพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างโลกของวิชาการกับปัญหาในการปฏิบัติจริง การสังเกตวิธีการทำงานจะก่อให้เกิดประโยชน์กับหน่วยงานและตัวบุคคลคู่กันไป กล่าวคือ ทำให้หน่วยงานมีบุคลากรที่มีคุณภาพเหมาะสมกับงาน ทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และในขณะเดียวกันก็จะทำให้บุคคลเกิดขวัญและกำลังใจ เนื่องจากได้เรียนรู้เทคนิคและวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่จะนำมาปรับปรุงความสามารถในการทำงานให้ดีขึ้น จึงทำให้คนมีโอกาสที่จะก้าวหน้าที่จะทำงานต่อไป (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542 : หน้า 87 - 88)

ศศกร ไชยคำหาญ (2550 : หน้า 76) ได้กล่าวถึงการศึกษาดูงานว่า เป็นวิธีการพัฒนาบุคลากร ที่จะทำให้เกิดความคิดในด้านเปรียบเทียบและเห็นตัวอย่างของการดำเนินงานในสถานที่และสภาวะการณ์ต่างๆ กัน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงาน ให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อันจะส่งผลดีต่อหน่วยงานโดยส่วนรวม

ธวัชชัย ไพโรจน์ (2555 : หน้า 65) ได้กล่าวถึงการศึกษาดูงานว่า หมายถึง การพัฒนาบุคลากรโดยวิธีการนำผู้เรียน หรือบุคลากรกลุ่มเป้าหมายไปศึกษาเรื่องที่ต้องศึกษาจากหน่วยงานหรือสถานที่อื่นๆ ที่ตรงกับประเด็นที่ต้องการ โดยที่ผู้เรียนสามารถพบเห็นสภาพจริง มีโอกาสได้สัมผัสจากประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น การดู การฟัง การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 57) ได้กล่าวถึงการศึกษาดูงานว่า การศึกษาดูงาน เป็นวิธีการพัฒนาหรือส่งเสริมให้บุคลากรได้เห็นสภาพที่เป็นจริงได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการไปศึกษาดูงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความคิดในด้านการเปรียบเทียบและเห็นตัวอย่างของการดำเนินการ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ซึ่งจะส่งผลดีต่อหน่วยงานของตนได้

สรุปได้ว่า การศึกษาดูงานหมายถึง การศึกษาหาความรู้นอกสถานที่ เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นจริงด้วยการสังเกต สภาพแวดล้อม การกระทำ พฤติกรรม

จะทำให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเดินทางไปศึกษาดูงาน เมื่อได้พบเห็นสภาพความเป็นจริงแล้ว ก็จะทำให้เห็นและสามารถเปรียบเทียบระหว่างสถานที่ที่ไปศึกษาดูงาน และสถานที่ที่ปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถนำข้อมูลรายละเอียดด้านที่ดีจะได้นำมาปรับใช้ในหน่วยงานของตัวเองให้ดีขึ้น

2.7.4.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการ ไว้ดังนี้

เรื่องอุไร สํารามวงศ์ (2549 : หน้า 22) กล่าวว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจัดกิจกรรมโดยให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และฝึกทักษะปฏิบัติในเรื่องที่อบรมโดยวิทยากรผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องนั้นๆ โดยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดเห็น การอภิปราย และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

บัณฑูรย์ ชุมแวงวาปี (2552 : หน้า 40) ได้สรุปไว้ว่าการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการให้ประสบการณ์เพื่อพัฒนาบุคลากรได้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานทำให้งานที่ทำมีคุณภาพได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้

นิราพร โทสวงจิตร (2555 : หน้า 16) การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการของการแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร วิทยากร เวลา สถานที่ เครื่องมือ และงบประมาณ

ชูชัย สมितिไกร (2556 : หน้า 8) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรม คือกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (ability) และทัศนคติ (attitude) ของบุคลากร ซึ่งจะช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 58) ได้กล่าวถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการของการแก้ปัญหาและการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรที่

กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กร วิทยากร เวลา สถานที่ เครื่องมือ และงบประมาณ

สรุปได้ว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการหมายถึง เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาหาความรู้ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในการอบรมได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองทำให้เกิดองค์ความรู้จากการอบรมอย่างแท้จริง สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงตามศักยภาพของตนเองที่เกิดจากการอบรม สามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์

2.7.4.3 การนิเทศติดตามผล

1. ความหมายของการนิเทศติดตามผล

การนิเทศ เป็นการจัดกิจกรรมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูผู้สอนและผู้นิเทศ เพื่อเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้เนื้อหาทักษะพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจลึกซึ้ง ชัดเจน และไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสังคมได้อย่างมีการสังเกต การพิจารณา การวางแผน การปฏิบัติจริง ตามด้วยการวิเคราะห์ปรับปรุงแนวทาง จนเกิดผลตามความต้องการ การสรุปนำไปใช้ พฤติกรรม การจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ มีนักวิชาการนำเสนอความหมายของการนิเทศ ดังนี้

วรรณพร สุขอนันต์ (2550 : หน้า 17)

ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกันในบรรยากาศแห่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลสูงสุดแก่ผู้เรียน

สว่าง แว่นไธสง (2552 : หน้า 29) ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ความพยายามของบุคลากรภายในโรงเรียนที่จะร่วมมือกันช่วยเหลือปรับปรุงการศึกษาของโรงเรียน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาด้วยการมุ่งเน้นให้ครูผู้สอนพัฒนาความรู้ความสามารถและพฤติกรรมการสอนได้ด้วยตนเอง

อาษา เขมะวิบูลย์ (2553 : หน้า 19) สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

นิยาม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 60) การนิเทศติดตามผล หมายถึง การดำเนินการร่วมกันของบุคลากรภายในหน่วยงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไข การดำเนินกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมความสามารถ การจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า การนิเทศติดตามผล หมายถึง กระบวนการในการกำกับ ติดตาม ผลการปฏิบัติงานภายในโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจของบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อเป็นการกำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงานเป็นการหาข้อมูลและข้อบกพร่องในการดำเนินงานแล้วนำมาทำการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น โดยอาศัยกระบวนการต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

2. หลักการนิเทศติดตามผล

ได้มีนักวิชาการให้แนวคิดในหลักการนิเทศติดตามผล ดังต่อไปนี้

กมล ภูประเสริฐ (2545 : หน้า 59 – 70) อ้างถึงใน นิยาม บุญมีทองอยู่, 2556 : หน้า 60) ได้กล่าวถึง หลักการนิเทศ ในสถานศึกษาไว้ว่า

1. มุ่งที่คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ แม้การนิเทศจะเป็นการพัฒนาบุคลากร สิ่งที่จะพัฒนาจะต้องโยงไปสู่คุณภาพผู้เรียน
2. การนิเทศภายในต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณภาพ
3. อาศัยเทคนิควิธีการที่หลากหลายที่กระตุ้นความสนใจและความร่วมมือในการดำเนินการแต่ละวิธีมีจุดเด่น จุดด้อยที่เสริมประสิทธิภาพของตนเองได้
4. กระทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการและมีประสิทธิภาพ โดยให้การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน
5. ต้องจัดระบบเป็นกระบวนการ ระบบที่นิยมใช้อยู่คือ Deming (Deming Cycle) หรือวงจร PDCA ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนการ ตรวจสอบกับแผนการแก้ไขปรับปรุงให้เกิดการวางแผนใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : หน้า 124) กล่าวถึง หลักการในการนิเทศภายในโรงเรียนที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. เป็นการปฏิบัติงานตามวิธีวิทยาศาสตร์ โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบระเบียบครอบคลุมวิธีการศึกษา สภาพปัจจุบันปัญหา ความ

ต้องการ การวางแผนนิเทศ การปฏิบัติการณ์นิเทศ การประเมินผลการนิเทศ ซึ่งควรจะมา จาก การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อถือได้

2. ปฏิบัติงานตามวิถีทางประชาธิปไตย เคารพใน ความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เกียรติซึ่งกันและกัน เปิดใจกว้างยอมรับผลการประเมิน ตนเอง ยอมรับในเหตุและผลและปฏิบัติตามข้อตกลง ตลอดจนใช้ความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3. การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์ โดยแสวงหา ความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลแล้วเปิดโอกาสให้แสดงออกและสนับสนุนส่งเสริม ความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

4. การปฏิบัติตามกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน โดยยึดวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกัน การ ช่วยเหลือแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ร่วมคิดร่วมพัฒนา ทั้งนี้เพื่อความสำเร็จของ งานโดยส่วนรวม

5. การปฏิบัติงานเพื่อประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่ มีการควบคุมติดตามผลการดำเนินงาน และผลผลิตอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา

6. การปฏิบัติงานโดยยึดวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน ทุกครั้งต้องยึดวัตถุประสงค์การทำงานอย่างชัดเจน ออกแบบการดำเนินงานอย่าง เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในจะอาศัยหลักการปฏิบัติงาน ตามหลักวิทยาศาสตร์ และวิถีประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันละกันของผู้ที่ทำ หน้าที่นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อสามารถนำสิ่งที่ได้รับการนิเทศไปใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3. กระบวนการนิเทศติดตามผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : หน้า 125 – 130) ได้กล่าวไว้ว่ากระบวนการนิเทศภายใน หมายถึง ความร่วมมือ ของบุคลากรภายในโรงเรียนในการที่จะปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการสอนของครู เพื่อให้ การเรียน การสอนของครูมีคุณภาพมีขั้นตอนเหมือนการนิเทศการศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งมี ขั้นตอน การนิเทศ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นวางแผนการนิเทศ** การวางแผนการนิเทศเป็นขั้นตอนการสำรวจปัญหา และความต้องการ การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ การกำหนดนโยบายและจุดประสงค์ของการนิเทศ กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศ และการจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนก่อนหลังซึ่งการวางแผนการนิเทศเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งเป็นตัวกำหนดภาพรวมของการปฏิบัติงานนั้นจะเป็นไปในทิศทางใดตามหลักการผู้บริหารควรให้ความสำคัญในขั้นตอนนี้อย่างยิ่งจึงจะสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ มีหลักการ ดังนี้ 1) การปฏิบัติงานเพื่อหาข้อกำหนดว่าจะทำอย่างไร มีขอบเขตอย่างไร เพื่อจะได้ดำเนินการให้ตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและวางแผนแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ 2) การจัดระบบงาน เป็นการจัดแบ่งสายงานการนิเทศการศึกษาในหน่วยงานอำนาจและหน้าที่ของบุคลากรส่วนต่างๆ 3) การดำเนินงานจะใช้วิธีใดดำเนินงานการติดตามผลและการกำหนดเริ่มปฏิบัติงานตามแผนสิ้นสุดเมื่อใด เป็นต้น 4) การประเมินผลงาน กำหนดวิธีการประเมินผลงานไว้เป็นระยะเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข ควรจะประเมินผลทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

2. **ขั้นเตรียมการนิเทศ** เป็นขั้นตอนเตรียมบุคลากรเตรียมวัสดุ เตรียมกิจกรรมให้เรียบร้อยที่สุดเพื่อให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ได้แก่ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศให้แก่ผู้ร่วมงานให้ความรู้และทักษะในการนิเทศ แก่ผู้นิเทศและผู้ร่วมงาน กำหนดผู้ให้การนิเทศ กำหนดสื่อ เครื่องมือและแหล่งทรัพยากร กำหนดกิจกรรมที่จะใช้ในการปฏิบัติการนิเทศ การเตรียมการนิเทศอาจแบ่งการเตรียมการไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 **เตรียมคนหรือเตรียมบุคลากร** โดยอาจใช้แนวปฏิบัติในลักษณะต่อไปนี้ 1) ประชุมปรึกษากับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อสร้างการยอมรับความศรัทธา ในกระบวนการนิเทศ 2) ประชุมให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการนิเทศภายในโรงเรียน แก่บุคลากรสร้างความเข้าใจให้บุคลากรยอมรับในความสามารถที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลเพื่อก่อให้เกิดผู้นำและผู้ตามที่ดี 3) สร้างความเข้าใจตรงกันว่า การนิเทศไม่ใช่การจับผิดหรือสร้างปมด้อยให้แก่ครูอาจารย์แต่ประการใด ตรงกันข้ามกับเป็นการช่วยพัฒนาครู อาจารย์ให้มีคุณภาพและเพิ่มพูนศักยภาพของตนให้สูงขึ้น 4) สร้างความเข้าใจตรงกันว่า การนิเทศภายในโรงเรียนไม่ใช่การเพิ่มภาระงานแต่เป็นภารกิจและหน้าที่ที่ครู อาจารย์ทุกคนพึงปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเกี่ยวข้อง 5) สร้างความเข้าใจตรงกัน

ว่า การนิเทศเป็นการรวมความคิดเพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคร่วมกัน การนิเทศเป็นการทำงานในระบบที่มักจะเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ 6) สร้างความเข้าใจให้บุคลากรในโรงเรียนตระหนักว่าการนิเทศจะนำไปสู่ความมั่นใจ ความถูกต้อง และจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น 7) สร้างความรู้ให้แก่บุคลากรในโรงเรียนครบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมศาสตร์ พฤติกรรมองค์การ การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาองค์การ

2.2 เตรียมงานโดยอาจใช้แนวปฏิบัติในลักษณะ

ต่อไปนี้

2.2.1 กำหนดสื่อ เครื่องมือและแหล่ง

ทรัพยากรตามโครงการนิเทศที่จัดทำไว้ในขั้นตอนการวางแผนการนิเทศ

2.2.2 จัดการและผลิตสื่อประกอบการนิเทศ

2.2.3 กำหนดกิจกรรมการนิเทศ ตลอดจนจนถึง

เทคนิคการนิเทศต่างๆ

3. ขั้นตอนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศเป็นขั้นตอน

การนำโครงการนิเทศภายในโรงเรียนที่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้แล้วไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ การดำเนินการในการนิเทศภายในควรดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ เตรียมการ การลงมือปฏิบัติตามโครงการและการรายงานผลการปฏิบัติ

3.1 การเตรียมการ การดำเนินการในขั้นนี้แบ่ง

ออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 การทำรายละเอียดในการปฏิบัติงาน

หมายถึง การกำหนดงานย่อยที่จะต้องปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้ทราบว่า มีงานอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติ ในการจัดทำรายละเอียดในการปฏิบัติงานนั้นต้องกำหนดว่า มีงานอะไรบ้าง ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาในการทำงาน กำกับ ดูแล ติดตามผล ปัญหาและอุปสรรค ซึ่งสามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขและใช้เป็นแนวทางในการจัดทำรายละเอียดของโครงการอื่นๆ ต่อไป

3.1.2 การประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการ

ดำเนินงาน

3.2 การลงมือปฏิบัติตามโครงการ มีขั้นตอนการ

ดำเนินงาน ดังนี้

3.2.1 การปฏิบัติตามรายละเอียดที่กำหนดไว้

ได้แก่ การที่บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานย่อยที่ระบุไว้ในโครงการได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3.2.2 การติดตาม ควบคุมและกำกับงาน

จุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้ เพื่อติดตามดูแลช่วยเหลือและสนับสนุนให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงาน โครงการที่กำหนดไว้ ช่วยแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในช่วงปฏิบัติงาน การรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินโครงการ ทำให้ทราบประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานและกำหนดวิธีการแก้ไขปรับปรุงซึ่งดำเนินการลักษณะรวบรวมเอกสาร เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจแบบทดสอบ และการออกคำสั่งหรือหนังสือเวียน เป็นต้น

3.2.3 การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในขณะ

ปฏิบัติงานซึ่งจะเป็นการเพิ่มพลังการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น ดังนั้นผู้บริหารและผู้ให้การนิเทศจะต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญในการสร้างเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีขวัญและกำลังใจดีอยู่เสมอ สามารถดำเนินการได้โดยปฏิบัติตนเป็นเพื่อนร่วมงานและที่ปรึกษาที่ดี เปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานแสดงความคิดเห็น สร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน บำเหน็จความชอบตามเหมาะสมและสร้างการยอมรับในความสำเร็จของการปฏิบัติงาน

3.3 การรายงานผลการปฏิบัติงาน มีขั้นตอนการ

ดำเนินงาน ดังนี้

3.3.1 การรายงานผลการปฏิบัติงานระหว่าง

การดำเนินการ เพื่อจะได้ทราบปัญหา อุปสรรคในการทำงานและรายงานความก้าวหน้าของการทำงาน อาจจะเป็นรายงานด้วยวาจาเสนอเป็นรายงาน หรือรายงานประจำเดือน ทุกเดือน

3.3.2 การรายงานผลการปฏิบัติงานเมื่อ

สิ้นสุดการดำเนินงาน เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ไปใช้ในการประเมินโครงการการดำเนินงาน นิเทศมีวิธีนิเทศหรือกิจกรรมการนิเทศมากมายที่ผู้บริหารผู้ให้การนิเทศสามารถจะเลือกกิจกรรมแต่ละประเภทให้เหมาะสมกับเรื่องหรืองานที่จะให้การนิเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความแตกต่างระหว่างบุคคลและองค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้นผู้นิเทศจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมกับผู้ได้รับการนิเทศ

4. **ขั้นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ขวัญและกำลังใจ** หมายถึง สภาพจิตใจและอารมณ์ซึ่งมีผลกระทบต่อความตั้งใจในการทำงาน ผลกระทบนั้นอาจเกิดขึ้นกับบุคคลหรือองค์กร ขวัญและกำลังใจที่ดีจะต้องเพิ่มพลังการทำงานที่สูงขึ้น ซึ่งผู้นิเทศจะต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องสร้างเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีขวัญและกำลังใจที่ดีอยู่เสมอ โดยอาศัยทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์และการจูงใจ สามารถดำเนินการได้โดยปฏิบัติตนเป็นเพื่อนร่วมงานและที่ปรึกษาที่ดีเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมงานแสดงความคิดเห็นสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน

5. **ขั้นการประเมินผลการนิเทศ** คือ การประเมินกระบวนการการดำเนินงานนิเทศภายในกระทำได้โดยการนำข้อมูลการปฏิบัติงานมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่คาดหวัง หรือสิ่งที่ระบุไว้ในด้านต่างๆ การประเมินผลการนิเทศภายในจัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2547 : หน้า 181 – 182) เสนอว่า การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาควรจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการนิเทศ
2. ขั้นวางแผนการนิเทศ
3. ขั้นปฏิบัติตามแผนการนิเทศ
4. ขั้นประเมินผลการนิเทศ
5. ขั้นปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553 : หน้า 2 – 10) อธิบายถึงขั้นตอนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะเพื่อเพิ่มศักยภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นว่า มีขั้นตอนหลักสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะ การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะ เป็นการเตรียมองค์ความรู้ในการนำไปใช้ในการชี้แนะโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศจะคอยแนะนำ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ชี้แนะจะเสนอแนะแล้ว ต้องให้ครูได้วิเคราะห์ตนเอง ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ในสภาวะแวดล้อมต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาอุปสรรค

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้หมดไป การให้คำชี้แนะจะช่วยให้คุณสะท้อนภาพการปฏิบัติงานของคุณ เพื่อให้ตระหนักว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของคุณ ขณะเดียวกันผู้ให้คำชี้แนะจะได้ข้อมูล ความรู้ที่จำเป็น ซึ่งครูยังขาดอยู่ ดังนั้น การให้คำชี้แนะที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงขึ้นอยู่กับทักษะของผู้นิเทศ และความสามารถในการรับการนิเทศ (Receptiveness) ของครูเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ผู้ชี้แนะควรจะต้องเป็นผู้รักการอ่าน รักการแสวงหาความรู้ และจะต้องมีความพร้อมก่อนการให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการให้คำชี้แนะ ขั้นตอนการดำเนินงานให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ชี้แนะ ช่วยให้คุณนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่หรือที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามศักยภาพหรือความสามารถของคุณแต่ละคน เป็นการพัฒนากลุ่มครูจำนวนน้อยหรือรายบุคคลอย่างเข้มข้น ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เช่น การสังเกตการสอนในชั้นเรียน พิจารณาผลงานนักเรียนร่วมกันกับครู เป็นการพัฒนาในบริบทการทำงานในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผลการให้คำชี้แนะ การสรุปผลการให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ให้คำชี้แนะเปิดโอกาสให้คุณได้สรุปผลการให้คำชี้แนะเพื่อให้ได้หลักการสำคัญไปปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองต่อไป มีการวางแผนที่จะกลับมาชี้แนะร่วมกันอีกครั้งว่า ความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ได้รับการชี้แนะครั้งนี้จะเกิดผลในทางปฏิบัติเพียงใด รวมไปถึงการตกลงร่วมกันเรื่องให้ความช่วยเหลืออื่นๆ เช่น หาเอกสารมาให้ศึกษา ประสานงานกับบุคคลอื่นๆ แนะนำแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นต้น

สรุปได้ว่า การให้คำชี้แนะคือการนิเทศอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งผู้ให้คำชี้แนะและผู้ที่ถูกนิเทศ จะสามารถสรุปใจความของคำชี้แนะได้ เพื่อจะได้นำเอาคำชี้แนะไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาในลำดับต่อไป

3. กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ตามขอบข่ายของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป้าประสงค์(Goal) ของโรงเรียน นักเรียนโรงเรียนดง

มะไฟวิทยา เป็นผู้ที่มีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและอยู่ร่วมกับสังคมโลกได้อย่างสันติ และกลยุทธ์ที่ 2 ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย

3.1 ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.1.1 ผู้เรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง หมายถึง นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ต้องมีคุณลักษณะของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยนักเรียนจะต้องบำรุง ดูแล กตัญญู สร้างความสุข ความสบายใจให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ตามอัตภาพ ช่วยทำกิจจรรยา การงาน การสืบทอด รักษาวงศ์สกุลและประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นลูกที่ดี

3.1.2 ผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน หมายถึง นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา จะต้องไม่ขาดเรียน ไม่มาสาย และไม่มีปัญหาด้านการปกครอง รวมทั้งมีคุณลักษณะของการเป็นผู้เรียนที่ดี ได้แก่ สุภาพอ่อนน้อม อ่อนน้อมถ่อมตน ช่วยเหลือผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมานะในการเรียน ดูแลรักษาสถานที่และสิ่งของทั้งส่วนรวมและส่วนตัว อยู่อย่างพอเพียง รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.1.3 ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ หมายถึง นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างชื่อเสียงในทางที่ดีจนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและคนในชาติ

3.2 สภาพเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หมายถึงสภาพที่เกิดขึ้นจริง ณ ปัจจุบัน เกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนดงมะไฟวิทยา

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา

3.4 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หมายถึง การดำเนินการพัฒนาบุคลากรกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา

3.4.1 การพัฒนาบุคลากรในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ประกอบด้วย 3 วิธีการ ดังนี้

3.4.1.1 การศึกษาดูงาน หมายถึง วิธีการพัฒนาบุคลากรที่จะทำให้เกิดความคิดในด้านเปรียบเทียบและเห็นตัวอย่างของการดำเนินงานในสถานที่และสภาพการณ์ต่างๆ กัน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น โดยนำกลุ่มผู้ร่วมวิจัยไปศึกษาดูงาน ซึ่งดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปและผ่านการประเมินจากสำนักงานประเมินคุณภาพและรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานภายนอกครบสาม

3.4.1.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้กับผู้เข้าร่วมอบรม โดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในสิ่งที่เรียนรู้จากวิทยากร ที่มีความสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.1.3 การนิเทศติดตามผล หมายถึง การดำเนินการร่วมกันของบุคลากรภายในหน่วยงานเพื่อปรับปรุง แก้ไขการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามกิจกรรมที่ดำเนินการไว้แล้ว

3.4.2 ผู้นิเทศ หมายถึง ผู้ที่ทางโรงเรียนแต่งตั้งให้เป็นคอยกำกับติดตามการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

3.4.3 กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง การดำเนินการร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนดงมะไฟวิทยา ประกอบด้วย 9 กิจกรรม ดังนี้

3.4.3.1 กิจกรรมหน้าเสาธง หมายถึง กิจกรรมปลูกฝังพัฒนาจิตใจของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยาให้เป็นคนดี มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยจะปฏิบัติกิจกรรมในตอนเช้าก่อนเข้าชั้นเรียน เพื่อฝึกความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย

การตรงต่อเวลา โดยครูที่ได้รับมอบหมายเวรประจำวันให้การอบรมคุณลักษณะพึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น

3.4.3.2 กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา หมายถึง กิจกรรมที่ปลูกฝังให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา รู้จักรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน โดยทางโรงเรียนได้จัดเขตพื้นที่รับผิดชอบให้นักเรียนแต่ละห้องร่วมกันดูแลทำความสะอาดและจัดตกแต่งพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายนั้นให้ร่มรื่นสวยงาม โดยเริ่มทำกิจกรรมในตอนเช้าเมื่อนักเรียนมาถึงโรงเรียน เวลาประมาณ 07.45 – 08.10 น.และเวลาก่อนเลิกเรียน ของทุกวัน

3.4.3.3 กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้แสดงออกถึงการทักทายกันในตอนเช้า การยิ้มไหว้ทักทายกัน แสดงความเคารพผู้ใหญ่หรือผู้ที่สูงวัยกว่าเพื่อให้เกียรติบุคคลที่สูงวัยกว่าตนเองไหว้พี่พี่ไหว้น้อง นักเรียนทุกคนไหว้คุณครู โดยการทำกิจกรรมจะกระทำหลังจากทำกิจกรรมหน้าเสาธงเสร็จเรียบร้อย

3.4.3.4 กิจกรรมภาษาพาเพลิน หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้ฝึกการอ่านออกเสียงคำศัพท์ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาเวียดนาม วันละคำ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาฝึกการพูดออกเสียง และการที่จะได้รู้จักคำศัพท์ในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.4.3.5 กิจกรรมคนดีศรีท่าสงคราม หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ที่ทำความดีและสมควรได้รับคำยกย่องจากบุคคลอื่น โดยการมอบเกียรติบัตรสำหรับผู้ทำความดี เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตัวให้เป็นคนดีของสังคมและของชาติ

3.4.3.6 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้สวดมนต์ไหว้พระและรับฟังการอบรมสั่งสอนของครูและพระอาจารย์ ในคาบคุณธรรมจริยธรรม เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนสามารถไหว้พระสวดมนต์ไหว้พระได้อย่างถูกต้องวิธีตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้เป็นผู้มีจิตใจที่ดีงาม

3.4.3.7 กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เกี่ยวกับความสุภาพ ความสะอาด ความมีระเบียบวินัย และปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนดงมะไฟวิทยา

3.4.3.8 กิจกรรมกิจกรรมนั้งสมาธิ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้ฝึกสมาธิเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นเรียนในภาคบ่ายให้นักเรียนที่อยู่ตามที่ต่างๆ ได้เตรียมตัวขึ้นเรียนอย่างพร้อมเพรียงกัน ส่งเสริมให้ทุกคนตรงต่อเวลาในการทำกิจกรรม เวลา 12.45 น.- 13.00 น. ของทุกวัน

3.4.3.9 กิจกรรมขะนี้มีประโยชน์ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้เห็นถึงคุณค่าของขะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีกครั้งในรูปแบบของขะรีไซเคิล เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนได้ใช้หลักการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3.4.3.10 กิจกรรมตาวิเศษ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้ช่วยกันสอดส่องดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดของห้องน้ำ นักเรียนที่แอบดูบบุหรี่ และนักเรียนที่เล่นการพนันโดยใช้ตัวแทนนักเรียนเป็นคนคอยสอดส่อง ดูแล และรายงานคุณครูให้รับทราบ

3.4.3.11 กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้ร่วมกันทำกิจกรรมเป็นการร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม และให้นักเรียนได้ช่วยกันดูแลความสะอาดเรียบร้อยภายในบริเวณโรงเรียนให้สวยงามมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ดำเนินการ 2 แนวทาง ดำเนินการโดย 1) การพัฒนาบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ดำเนินการโดย การศึกษาดูงานโรงเรียนตัวอย่าง ที่มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การดำเนินการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การเขียนแผนปฏิบัติการ และการดำเนินการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และการนิเทศติดตามผล และ 2) กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ตามขอบข่ายของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป้าประสงค์(Goal) ของโรงเรียนนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา เป็นผู้มีความรักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและอยู่ร่วมกับสังคมโลกได้อย่างสันติ และกลยุทธ์ที่ 2 ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทยและวิถีชีวิตตามหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านผู้เรียนนักเรียน ที่เป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และผู้เรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม 11 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมหน้าเสาธง 2) กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา (กิจกรรม 5 ส.) 3) กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย 4) กิจกรรมภาษาพาเพลิน 5) กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ 6) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ 7) กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย 8) กิจกรรมนั่งสมาธิ 9) กิจกรรมขะนี้มีประโยชน์ 10) กิจกรรมตาวิเศษ 11) กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ ที่ประยุกต์และรวมเอาแนวความคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน (ชัชวาลย์ ทัดศิวัช, 2551, หน้า 2)

4.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการค้นหาความรู้ ความจริง และนำไปแก้ปัญหขององค์การหรือสังคมนั้นๆ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้มากมาย เช่น

อังคณา ตุงคะสมิต (2550, หน้า 60) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลสนเทศที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในองค์การเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมวิจัยทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การประเมินผลการปฏิบัติ และการสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน

วิโรจน์ สารรัตน์ (2550, หน้า 15) ยังได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ว่าผู้ถูกวิจัยได้ถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกกระทำเป็นผู้กระทำหรือร่วมกระทำและผู้ถูกวิจัยจะมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน

สุภาวงศ์ จันทวานิช (2552, หน้า 67 – 68) กล่าวถึงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจาก

ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการ การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล ในการวิจัยชนิดนี้มีคำว่า การปฏิบัติการ (action) หมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยต้องการจะดำเนินการ อาจเป็นเรื่องที่พัฒนาแหล่งน้ำ พลังงานหรือภาวะโภชนาการ ฯลฯ ส่วนใหญ่แล้วปฏิบัติการมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา ด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนคำว่า การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่ร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การนำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน

ละออง วงศ์กระจ่าง (2554 : หน้า 81) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า คือ กระบวนการทำงานเพื่อค้นหาความจริงหรือสิ่งที่ดีขึ้น โดยร่วมกันทำอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องเฉพาะจุด ซึ่งทำให้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที อันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ โดยการใช้วงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนผลการปฏิบัติ การดำเนินการจะต้องต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ปัญหาได้จริง หรือสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิยม บุญมีทองอยู่ (2556 : หน้า 71) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย มีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ซึ่งกระบวนการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลสนเทศ จะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์การเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมของการวิจัย ทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผลการปฏิบัติ และการสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน

ณัฐพร แก้วหางค์ (2560 : หน้า) การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการวิจัยประเภทหนึ่งที่มีผู้ทำวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานในองค์การหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในองค์การนั้น ซึ่งอาจมีคนเดียวหรือหลายคนหรือทุกคนในองค์การ ได้ดำเนินแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาองค์การให้ดีขึ้น โดยนำเอาวิธีการแนวทาง หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบเบื้องต้นแล้วว่าเหมาะสมไปทดลองปฏิบัติการการแผนที่วางไว้ มีการติดตามตรวจสอบ และประเมินกระบวนการปฏิบัติงานและผลลัพธ์ย่อยๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้น

ในแต่ละขั้นตอนของการทำงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่สะท้อนผลการปฏิบัติที่ได้ให้กับองค์การเป็นระยะเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังเป็นปัญหา จากนั้นดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาต่อไป จนกระทั่งปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์การนั้นได้รับการคลี่คลายหรือเป้าหมายของการพัฒนานั้นบรรลุผลตามต้องการ

อีลเลียต (Elliott 1978 : unpagged อ้างถึงใน ละออง วงศ์กระจ่าง, 2554 : หน้า 80-81) ได้ศึกษาไว้ว่า ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการมีอยู่ 10 ประการ โดยอาศัยแนวคิดของ Elliott ดังนี้

1. ปัญหาที่นำมาวิจัยต้องเป็นปัญหาของผู้ปฏิบัติการ
2. ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้
3. ปัญหานั้นเป็นปัญหาเชิงปฏิบัติ ไม่ใช่ปัญหาเชิงทฤษฎีหรือหลักการ
4. มีการเสนอทางออกของปัญหาและปรับเปลี่ยนไปจนกว่าการวิจัยจะเสร็จสิ้น
5. เป้าหมายคือ ต้องการให้ผู้ศึกษาค้นคว้าเข้าใจปัญหา
6. ใช้วิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย และสถานการณ์ปัญหาที่เกาะติดเพื่อการศึกษา
7. กรณีศึกษาในที่นี้เป็นการรายงานตามการรับรู้และความเชื่อในสิ่งต่างๆ ของครู หรือผู้เรียน
8. ใช้การบรรยายข้อมูลจากสัญลักษณ์ทางภาษาที่แสดงออกมาในชีวิตประจำวัน
9. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลได้อย่างอิสระ
10. เปิดรับหรือรวบรวมข้อมูลได้อย่างอิสระภายในกลุ่ม หรือในระหว่างการปฏิบัติ

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาข้อมูลข้อเท็จจริง โดยการลงมือปฏิบัติตามหลักความเป็นจริง โดยอาศัยหลักการในการทำการวิจัย ทำการวิจัยอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการปฏิบัติจริง ใช้กระบวนการวางแผน การลงมือปฏิบัติการสังเกตการณ์ และการสะท้อนกลับ ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น แล้วนำผลที่ได้มาทำการ

ปรับปรุงพัฒนาแก้ไขให้ดีขึ้นอย่างทันทั่วทั้งที่ และมีประสิทธิภาพ

4.2 หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เคมมิสและแมคแทกการ์ท (Kemmis and Taggart. 1988 : หน้า 47-48 อ้างถึงใน ละออง วงศ์กระจ่าง, 2554 : หน้า 83) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นวัฏจักรของกระบวนการวางแผน การปฏิบัติการ สังเกต และการสะท้อนผล กระบวนการหนึ่งวงจรนั้นใช้ระยะเวลาในการดำเนินการไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของกิจกรรมที่ทำในแต่ละขั้นตอนในแต่ละวงจร กิจกรรมบางอย่างการดำเนินการจนครบวงจรใช้ระยะเวลาเพียง 7-10 วันเท่านั้น เช่น การจัดการเรียนการสอน ขณะที่กิจกรรมบางอย่างใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานถึง 1 ปี ซึ่งเคมมิสและแมคแทกการ์ทเสนอว่าสำหรับนักวิจัยปฏิบัติการมือใหม่ไม่ควรใช้ระยะเวลาในแต่ละวงจรมากเกินไป เนื่องจากจะทำให้เกิดความยากลำบากในการรับผิดชอบและการมองเห็นความก้าวหน้ารอบรอบหนึ่งๆ ไม่ควรมีระยะเวลาเกินกว่า 1 เดือน จะทำวิจัยได้รับประโยชน์จากการศึกษากระบวนการต่างๆ ได้ดีกว่า

Robin Mc Taggart (1991 : หน้า 172 - 179) กล่าวถึงหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า ประกอบไปด้วย 1)การดำเนินงานร่วมกันของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน 2)การเปลี่ยนแปลงวิถีศึกษาโดยการเข้าร่วมปฏิบัติงาน 3)การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการทำงานของกลุ่ม สถาบันและสังคม 4)การปฏิบัติการและการสะท้อนกลับ 5)การใช้ความรู้สูงส่งการปฏิบัติ 6)การสร้างความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติ เกิดจากการแบ่งปันจากกลุ่มทำงานและเกิดจากการพัฒนางานวิชาการ 7)การปฏิบัติที่เกี่ยวกับนโยบาย 8)การใช้วิธีการที่หลากหลายวิธีและ 9)ดำเนินการวิจัยตามทฤษฎี

จากหลักการและแนวคิดที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า หลักการและแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือกระบวนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน ในองค์การมีส่วนร่วมในฐานะหุ้นส่วนและมีความเสมอภาคกัน ในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการควรกระทำเป็นวงรอบ ในหลายๆ กิจกรรม และในแต่ละวงรอบให้มีความเหมาะสมกับระยะเวลาไม่ควรทิ้งระยะให้นานเกินไป

4.3 ประโยชน์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ได้แก่ 1) ทำให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยและข้อค้นพบมีความตรง (Validity) มากขึ้น เพราะเป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยอยู่บนพื้นฐานที่กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ 2) ทำให้มีโอกาสเพิ่มมากขึ้นที่จะสร้างนวัตกรรมและการใส่สิ่งสอดแทรกต่างๆ (Intervention) เพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สะท้อนคุณค่าในเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลง 3) ทำให้มีความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นระหว่างนักวิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ผู้มีส่วนร่วมหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำดำเนินการหรือเป็นสมาชิกชุมชน เพื่อสร้างสังคมและเป็นคนของสังคมในขณะที่การวิจัยแบบดั้งเดิม คนของสังคมจะไม่เกี่ยวข้องกับนักวิจัยแต่คนในสังคมจะถูกพิจารณาให้เป็นผู้ถูกศึกษา (อังคณา ตุงคะสมิต, 2550 : หน้า 65 - 66)

4.4 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น มี 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปแล้วแต่จุดมุ่งหมายของการวิจัย เช่น

Kemmis & Mc Taggart ได้แสดงขั้นตอนหลักของกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีรากฐานการพัฒนามาจากแนวคิดของ Lewin โดยเฉพาะการประยุกต์ในเรื่องการกระทำตามหลัก (core activities) ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Kemmis & Mc Taggart, 1998, อ้างถึงใน อองอาจ นัยพัฒน์, 2551 : หน้า 301 - 303) ได้จำแนกกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ

1. การวางแผน (planning)
2. การลงมือปฏิบัติงาน (action)
3. การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (observation)
4. การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน (reflection)

แบบวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (1998) เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในบรรดานักวิชาการหรือผู้สนใจการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยทั่วไป ดังจะเห็นได้จากมีผู้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นแบบการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแพร่หลายภายหลังจากที่ Kemmis และผู้ร่วมงานของเขา คือ Mc Taggart ได้นำเสนอวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีรากฐานมาจากแนวคิดของ Lewin ซึ่งเป็น

ครั้งแรกในการประชุมเชิงวิชาการของสมาคมการวิจัยทางการศึกษาแห่งประเทศไทย ออสเตรเลีย ณ เมืองซิดนีย์ ปีคริสต์ศักราช 1980 (Elliott, 1991, Kemmis, 1982, cited in Elliott, 1991) และนับจากเวลานั้นเป็นต้นมา Kemmis และเพื่อนร่วมงานที่มหาวิทยาลัย Deakin ประเทศออสเตรเลีย (Kemmis & Mc Taggart, 1988 – 2000) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง มีผลงานการวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชนเป็นจำนวนมาก แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดดั้งเดิมของ Kemmis & Mc Taggart ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

วงจรการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (1998) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ การนำแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปในสภาพที่พึงปรารถนา (planning) การลงมือปฏิบัติการตามแผน (action) การสังเกตการณ์ (observation) กระทบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผน และการสะท้อนกลับ (reflection) กระทบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (re – planning) และดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหลักของการทำวิจัยที่หมุนเคลื่อนตามวัฏจักรหรือวงจรกระทบวนการวิจัยในสถานที่ปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ทำให้เกิดการก่อรูปความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการวิจัยออกจากกิจกรรมการแก้ไขปัญหา/พัฒนาผลที่กระทำในสถานที่ทำงานออกจากกัน โดยมีนักวิจัยและผู้เข้าร่วมในการวิจัยรวมพลังกันปฏิบัติงานวิจัย สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis & Mc Taggart (1998, อ้างถึงในองอาจ นัยพัฒน์, 2551, หน้า 301 – 303) มีดังนี้

1. การวางแผน (planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและอ้อมของผู้วางแผนภายใต้การตระหนักและไตร่ตรองถึงปัจจัยการสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จในการแก้ปัญหา รวมทั้งสภาวะการณ์อันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องของความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้

สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่งเป็นอย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสถานการณ์เวลานั้น

2. การปฏิบัติการ (action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ตามแผน อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผันหรือแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสถานการณ์ในเวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะลักษณะเป็นเพียงแผนการทดลองหรือแผนชั่วคราวซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตภายใต้การใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ สิ่งใดควรกระทำตามแผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้นแล้ว จึงดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็เป็นเพียงสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเวลานั้น

3. การสังเกตการณ์ (observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐานด้านกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ) ตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ และประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างลงมือปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพลักษณะอย่างไร โดยการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบ (จำกัด) หรือกว้างมากจนเกินไป เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมานอกจากนี้ จะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจ และจะต้องมีความยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลายแง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความไว (sensitivity) กล่าวคือ มีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอต่อการ “รับรู้และเข้าใจ” ต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้นตามแผนที่ได้วางไว้ โดยผ่านทาง

สังเกตุการณ์

4. การสะท้อนกลับ (reflection) เป็นการทวนระลึกถึง การกระทำ ตามที่บันทึกไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผล การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัย ขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่พึงประสงค์ หรือไม่ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปรายซักถามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเดิมไปสู่ การฟื้นฟูหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมเปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงาน ตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงการวางแผน ปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกสียวต่อไป

สรุป การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟ วิทยา ตามขอบข่ายของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของ นักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป้าประสงค์(Goal) ของโรงเรียน นักเรียนโรงเรียน ดงมะไฟวิทยา เป็นผู้มีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและอยู่ร่วมกับสังคมโลกได้อย่างสันติ และกลยุทธ์ที่ 2 ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 1) ผู้เรียน เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ผู้ปกครอง 2) ผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน 3) ผู้เรียนมีการ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้แนวทางการพัฒนา 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การวางแผน ร่วมกันวิเคราะห์สภาพและปัญหาเกี่ยวกับ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ร่วมกันวางแผนเพื่อพัฒนา คุณลักษณะ อันพึงประสงค์พึงประสงค์โดยการพัฒนาบุคลากรผู้ร่วมวิจัยและจัดกิจกรรมพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์พึงประสงค์ของนักเรียน 11 กิจกรรม ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ ร่วมกันปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์พึงประสงค์ของนักเรียนโดย พัฒนาบุคลากร โดยการศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศติดตามผล และจัด กิจกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์พึงประสงค์ของนักเรียน 11 กิจกรรม ประกอบด้วย ประกอบด้วย กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา (กิจกรรม 5 ส.) กิจกรรมยิ้มไหว้ ทักทาย กิจกรรมภาษาพาเพลิน กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ กิจกรรม แต่งกายดีมีวินัย กิจกรรมนั่งสมาธิ กิจกรรมขณะนี้มีประโยชน์ ร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี

ขั้นที่ 3 การสังเกตการณ์ สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางที่กำหนดไว้โดย
 ดำเนินการไปพร้อมกับ ขั้นที่ 2 นิเทศติดตามผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม
 ที่พึงประสงค์ของนักเรียน ขั้นที่ 4 การสะท้อนกลับ ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันตรวจสอบข้อมูล
 ร่วมกันสะท้อนข้อมูล ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์พึง
 ประสงค์ของนักเรียน

5. บริบทโรงเรียนดงมะไฟวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

ประวัติโดยย่อ

โรงเรียนดงมะไฟวิทยา ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 1175 หมู่ที่ 13 บ้านดงมะไฟสามัคคี
 ตำบลขม้น อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อยู่ในเขตเทศบาลตำบลดงมะไฟ มีพื้นที่ 35 ไร่ 2
 งาน 7 ตารางวา มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	การประปาเทศบาลตำบลดงมะไฟ (หนองนาโหนด)
ทิศใต้	ทางหลวงแผ่นดินสายสกล – อุดร หมายเลข 22
ทิศตะวันตก	ที่ราษฎรหมู่ที่ 13
ทิศตะวันออก	ที่ราษฎรหมู่ที่ 13 (ศาลาประชาคมบ้านดงมะไฟ สามัคคี)

ปีการศึกษา 2518 นายศิริ กุลसानต์ กำนันตำบลขม้น พร้อมด้วยพ่อค้า
 ประชาชน รวบรวมเงินซื้อที่ดินและสร้างอาคารชั่วคราวเป็นเงิน 73,390 บาท 25 มีนาคม
 2519 กระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งโรงเรียนดงมะไฟวิทยา วันที่ 1 มิถุนายน 2519
 กรมสามัญศึกษาอนุมัติให้โรงเรียนดงมะไฟวิทยาเปิดสอน มีนักเรียน 108 คน ครู 2 คน
 นักการภารโรง 1 คน โดยมีนายวิโรจน์ ศรีพรหมทัต เป็นผู้บริหารโรงเรียน

ปีการศึกษา 2531 กรมวิชาการคัดเลือกให้โรงเรียนดงมะไฟวิทยา เข้าร่วม
 โครงการร่วมพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

ปีการศึกษา 2529 – 2533 เข้าร่วมโครงการโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท รุ่นที่
 14 (ม.พ.ช.2)

ปีการศึกษา 2534 โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

ปีการศึกษา 2535 – 2540 ผู้บริหารโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้รับการคัดเลือก

เป็นเลขานุการกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสกลนคร กลุ่มที่ 1

ปีการศึกษา 2537 กรมสามัญศึกษาอนุมัติให้เปิดทำการสอนระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย

มีเขตพื้นที่บริการ 21 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองลาด บ้านท่าม่วง บ้านดอน
แคน บ้านขมื่น บ้านโพนบก บ้านนา บ้านสายปลาหลาย บ้านพาน บ้านประชาสุขสันต์
บ้านดอนสัมพันธ์ บ้านโคกเกาะบ้านพอกใหญ่ บ้านนาสาวนาน บ้านโนนเรือตอเรือ บ้าน
กลางหนองดินดำ บ้านสูงเนิน บ้านภูเพ็ก บ้านนาดีหนองไผ่ บ้านบดมาด บ้านพอกน้อย
บ้านดงมะไฟ

5.1 สภาพและปัญหา

โรงเรียนดงมะไฟวิทยาดังอยู่ในเขตเทศบาลตำบล โดยตั้งอยู่ที่ ตำบลขมื่น
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีที่ตั้งอยู่ไกลชุมชนราวประมาณ 2 กิโลเมตร นักเรียนที่อยู่ใน
เขตเทศบาลส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเดินมาโรงเรียน และนักเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการจะใช้
วิธีการเดินทางมาโรงเรียนโดยรถจักรยานยนต์และรถรับส่ง ทำให้เกิดปัญหาที่มีความเสี่ยง
ต่อการเกิดอันตรายสำหรับนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 50 อาศัยอยู่กับ
ผู้ปกครองที่ไม่ใช่บิดา มารดา ส่วนใหญ่บิดามารดาจะอยู่ห่างกัน ทำให้นักเรียนประสบ
ปัญหาด้านชีวิตครอบครัวและความเป็นอยู่ นักเรียนต้องช่วยผู้ปกครองหารายได้เพื่อเลี้ยง
ครอบครัว ไม่ค่อยมีเวลาในการอ่านหนังสือ เตรียมความพร้อมในการเรียนเท่าที่ควร และ
ยังส่งผลถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วย

แผนการจัดชั้นเรียน ปัจจุบันโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ได้เปิดสอนระดับชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีนักเรียน จำนวน 599 คน ครู จำนวน
34 คน พนักงานราชการ จำนวน 1 คน ครูอัตราจ้างชั่วคราว จำนวน 1 คน นักการภาร
โรง จำนวน 4 คน โดยมี ว่าที่ร้อยตรีปารเมศ เถาะยะบุตร ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
โรงเรียนคนปัจจุบัน

ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

ลักษณะทั่วไปทางภูมิศาสตร์

ลักษณะพื้นที่ส่วนมากเป็นที่ลุ่มในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมแต่น้ำไม่ขัง บาง
หมู่บ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดอน การทำไร่นาได้ผลอย่างเต็มที่

ชนบทธรรมนิยมประเพณี ศาสนา

ชุมชนชาวบ้านดงมะไฟ มีชนบทธรรมนิยมเหมือนชาวอีสานทั่วไป มีหลายเผ่าพันธุ์ อาศัยอยู่รวมกัน เช่น เผ่าภูไท เผ่าเย้อ และประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีการจัดกิจกรรมตามประเพณี ฮิตสิบสองคลองสิบสี่เป็นประจำทุกปี

อาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาประมาณ 90 % นอกจากนั้นจะเป็นการค้าขาย ทำสวน และปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ปลูกอ้อย แดงโม ข้าวโพด พริก และมะเขือเทศ เลี้ยงสัตว์จำพวกวัว เป็นบางส่วน รับจ้างทั่วไปบ้าง ถ้าหมดฤดูทำนาแล้วจะเดินทางไปทำงานในกรุงเทพมหานคร และหรือ เมืองใหญ่ๆ รายได้โดยเฉลี่ย ประมาณ 6,200 บาทต่อคน

การปกครอง

ชุมชนตำบลขมมีมีการปกครองโดยแบ่งออกเป็น 13 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านจะปกครองโดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน มีกำนันเป็นผู้นำชุมชน และตำบลขมมีได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2540 มีสมาชิก อ.บ.ต. หมู่บ้านละ 2 คน เป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับผู้ใหญ่บ้านมีชุดสายตรวจของ สภ.ขมมี จำนวน 1 ชุด ทำให้การปกครองท้องถิ่นไม่ค่อยมีปัญหา ประชาชนแต่ละหมู่บ้านมีความสามัคคีกลมเกลียวกันดี รักพวกพ้อง รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ

การศึกษา

ชุมชนชาวบ้านดงมะไฟตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ ส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในตัวเมือง คือ โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูลและโรงเรียนธาตุนารายณ์วิทยา มีโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่บริการและใกล้เคียง จำนวน 19 โรงเรียน และโรงเรียนขยายโอกาสระดับมัธยมศึกษา จำนวน 4 โรงเรียน ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษามากนัก แต่ต้องการให้บุตรหลานไปทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือเมืองใหญ่ๆ เนื่องจากปัญหาความยากจน จึงทำให้ชุมชนนี้มีอัตราการเรียนต่อระดับอุดมศึกษาน้อย และประชากรมีรายได้น้อย ทำให้มีกำลังในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียนค่อนข้างน้อย ตลอดจนโรงเรียนมีบุคลากรและงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ ไม่เพียงพอส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ยังไม่บรรลุตามที่คาดหวังเท่าที่ควร

5.2 โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน

โอกาส คือ โรงเรียนอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น การเกษตร การปั้นเตา การผลิตขนมจีน พืชสมุนไพรและสนับสนุนในการระดมทรัพยากรเป็นอย่างดีบุคลากรมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและการจัดการเรียนการสอน

ข้อจำกัด คือ โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้เขตเมือง นักเรียนที่ผู้ปกครองมีฐานะดีสามารถส่งเสียให้ลูกได้เรียนโรงเรียนในเมืองได้ก็จะส่งลูกหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนที่มีการแข่งขันสูง ส่วนนักเรียนที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่มีฐานะยากจนเรียนไม่ค่อยเก่ง จึงทำให้การพัฒนาการศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.3 วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา คติพจน์ คติธรรม

วิสัยทัศน์(vision) โรงเรียนดงมะไฟวิทยา จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ
สู่มาตรฐานสากล ภายในปี 2564

พันธกิจ(mission)

1. เร่งสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้านกายภาพ ด้านบริหารและวิชาการ
2. ปรับปรุงอาคารเรียนและภูมิทัศน์รอบบริเวณโรงเรียนให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม มีความอบอุ่น สีสันสดใส มีความปลอดภัย ห้องสุขาถูกสุขลักษณะ และเพียงพอ
3. ปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุด 3 ดี ห้องปฏิบัติการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สวนพฤกษศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้
4. เร่งพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีทักษะและความสามารถในการใช้เครื่องมือเพื่อการแสวงหาความรู้ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน โดยใช้ ICT จัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
6. พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อัตลักษณ์	“ยิ้ม – ไหว้ แต่งกายเหมาะสม ”
เอกลักษณ์	“โรงเรียนน่าอยู่ ครูดี นักเรียนมีคุณภาพ
ปรัชญา	การศึกษาคือความเจริญงอกงาม
คติพจน์	มุ่งหาความรู้ เชิดชูความเป็นไทย หลีกไกล อบายมุข
คติธรรม	โสวัจस्ता (ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย)

5.4 เป้าหมายการจัดการศึกษา

เป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ได้แก่ 1)พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ 2)ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3)ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุม ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ 4)พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ 5)พัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร ตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษาหลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

เป้าหมายของสถานศึกษาที่ต้องการให้บรรลุผล ได้แก่ 1) ส่งเสริม พัฒนาให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดจน การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับวิ4ชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3)ส่งเสริม และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4)ส่งเสริม และสนับสนุนพัฒนาการศึกษา นະแนว และแหล่งความรู้เพื่อประกอบอาชีพในอนาคต 5)สนับสนุน และส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นลานกีฬาสร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติดและโรคเอดส์ 6)ส่งเสริม พัฒนาระบบประชาธิปไตย อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ค่านิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง 7)ส่งเสริม สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการ การบริการและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น 8)สนับสนุน และส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา ได้รับการอบรม ศึกษาดูงาน มาตรฐานวิชาชีพครู 9)พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน 10)พัฒนาการบริหารและการจัดการที่มีกระบวนการชัดเจนอย่างมีระบบ

5.5 แนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนดงมะไฟวิทยาในปี

การศึกษา 2561

เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนดงมะไฟวิทยาดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสนองนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการได้ตามแผนพัฒนาโรงเรียน จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาในปีการศึกษา 2561 ไว้ดังนี้

1. ดำเนินการพัฒนาโดยน่านโยบายรัฐบาล นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มาบูรณาการ

2. จัดทำแผนกลยุทธ์ของโรงเรียน โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 ปรับและพัฒนาโครงสร้างการบริหารงานเชิงรุกในแนวระนาบ แบ่งเป็น 8 กลุ่มงาน คือ กลุ่มงานแผนงานและงบประมาณ กลุ่มงานวิชาการ กลุ่มงานบุคคล กลุ่มงานธุรการ กลุ่มงานกิจการนักเรียน กลุ่มงานบริการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม กลุ่มงานชุมชนและภาคีเครือข่าย และกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา เพื่อให้การบริหารงานมีความคล่องตัวและรวดเร็ว

2.2 การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของกลุ่มงานบริหารและกลุ่มงานการสอน

2.3 จัดการเรียนรู้เน้นสอนน้อยเรียนรู้มาก “Teach less learn more”

2.4 ส่งเสริมนักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก โดยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน (Project base learning)

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและท้องถิ่นเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

5.5 ข้อมูลด้านอาคารสถานที่

จำนวนอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียนปกติ ห้องเรียนพิเศษ อาคารเรียน จำนวน 3 หลัง 1.อาคาร 216 จำนวน 1 หลัง 2.อาคาร CS 213 Bจำนวน 1 หลัง 3. อาคาร 318 ล./38 พิเศษ จำนวน 1 หลัง อาคารประกอบ จำนวน 3 หลัง 1) หอประชุม/โรงอาหาร 002/24 จำนวน 1 หลัง 2) โรงฝึกงานอุตสาหกรรมศิลป์ 202 จำนวน 1 หลัง 3)

โรงฝึกงาน มพข. 2 รุ่น 4 AI 202 (คหกรรม) จำนวน 1 หลัง ห้องเรียนปกติ จำนวน 18 ห้องเรียน แบ่งเป็นชั้น ม.1 - ม.6 = 4 : 4 : 3 : 3 : 3 : 2 ห้องเรียนพิเศษ 1.ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 1 ห้อง 2.ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์จำนวน 1 ห้อง 3.ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 1 ห้อง 4) ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาจำนวน 1 ห้อง 5) ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา จำนวน 1 ห้อง 6) ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษา จำนวน 1 ห้อง 7) ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ จำนวน 1 ห้อง 8)ห้องปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จำนวน 1 ห้อง 9) ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ จำนวน 2 ห้อง 10)ห้องปฏิบัติการทางเคมี จำนวน 1 ห้อง 11. ห้องปฏิบัติการทางชีววิทยา จำนวน 1 ห้อง 12)ห้องปฏิบัติการดนตรี จำนวน 1 ห้อง 13) ห้องปฏิบัติการฟิสิกส์ จำนวน 1 ห้อง 14) ห้องโสตทัศนศึกษา จำนวน 1 ห้อง 11)ห้องสมุดมาตรฐาน จำนวน 1 ห้อง 16) ห้องน้ำห้องส้วมชาย 8 ที่จำนวน 2 หลัง 17) ห้องน้ำห้องส้วมหญิง 8 ที่ จำนวน 2 หลัง 18) บ้านพักครู จำนวน 4 หลัง 19) บ้านพักครูเวร จำนวน 1 หลัง 20) อาคารรับเยี่ยม จำนวน 1 หลัง

พื้นที่ปฏิบัติการกิจกรรมและนันทนาการ ได้แก่ ลานอเนกประสงค์ สนามกีฬา ใต้ถุนอาคารเรียน ด้านหน้าเสาธง แปลงเกษตร บริเวณโดยรอบอาคารเรียน เรือนเพาะชำสวนหย่อม

แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ ได้แก่ ห้องสมุดมีขนาด 150 ตารางเมตร จำนวนหนังสือในห้องสมุดทั้งหมดประมาณ 5,000 เล่ม การสืบค้นหนังสือ และการยืม-คืน ให้บริการโดยครู และนักเรียนที่ทำหน้าที่งานห้องสมุด

แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน (นอกจากห้องสมุด) และแหล่งเรียนรู้ภายนอก ห้องเรียนพร้อมทั้งสถิติการใช้และมีปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่สถานศึกษาเชิญมาให้ความรู้แก่ ครู นักเรียน ในปีการศึกษา 2561

1. พระอาจารย์จากวัดศรีสุ่มังค์ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
2. ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรตำบลขมิ้น มาให้ความรู้ กฎจราจรและกฎหมายสำหรับเยาวชน
3. สำนักงานขนส่งจังหวัดสกลนคร ให้ความรู้ “ขับขี่ปลอดภัย” และสอบเพื่อขอรับใบอนุญาตขับขี่รถจักรยานยนต์

4. สำนักงานชลประทานสกลนครเขื่อนน้ำอูน “อบรมให้ความรู้ การบริหารจัดการน้ำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรฯ

5.7 ข้อมูลจำนวนครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน

ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนดงมะไฟวิทยา มีครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 41 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน 1 คนครู จำนวน 34 คน พนักงานราชการ จำนวน 1 คน ครูอัตราจ้าง จำนวน 1 คน ลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 4 คน และนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 599 คน

ตาราง 1 แสดงจำนวนครู และบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ประเภทบุคลากร	ระดับการศึกษาสูงสุด			รวม		รวม
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี	ชาย	หญิง	
ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ	-	-	1	1	-	1
ครูชำนาญการพิเศษ (คศ.3)	-	14	8	12	10	22
ครูชำนาญการ (คศ.2)	-	-	1	-	1	1
ครู (คศ.1)	-	4	2	3	3	6
ครูผู้ช่วย	-	4	-	1	3	4
พนักงานราชการ	-	1	-	-	1	1
ครูอัตราจ้าง	-	1	-	-	1	1
ลูกจ้างชั่วคราว	4	-	-	3	1	4
เจ้าหน้าที่ธุรการ	-	1	-	-	1	1
รวม	4	25	12	20	21	41

5.8 ข้อมูลทรัพยากร

1) คอมพิวเตอร์ มีจำนวนทั้งหมด 118 เครื่อง ได้รับการสนับสนุนจาก สพฐ. 7 เครื่อง ใช้เพื่อการเรียนการสอน (สนับสนุนจากผู้ปกครองนักเรียน) 80 เครื่อง ใช้ในงานบริหาร 14 เครื่อง ใช้สนับสนุนส่งเสริมการสอน 17 เครื่อง

2) ปริมาณสื่อ มีสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนใหญ่เป็นสื่อวีดิทัศน์ เอกสารฝึกหัด บทเรียนสำเร็จรูป และแบบฝึกทักษะ ร้อยละ 50

ห้องที่จัดไว้ใช้ปฏิบัติกิจกรรมเฉพาะมีทั้งหมด 26 ห้อง ได้แก่ ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการเคมี ห้องปฏิบัติการชีววิทยา ห้องปฏิบัติการฟิสิกส์ ห้องปฏิบัติการคณิตศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ 1 ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ 2 ห้องปฏิบัติการภาษาไทย ห้องปฏิบัติการสังคมศึกษา ห้องปฏิบัติการภาษาต่างประเทศ ห้องปฏิบัติการนาฏศิลป์ ห้องจริยธรรม ห้องดนตรี ห้องประชาสัมพันธ์ ห้องเรียนเกษตร ห้องเรียนอุตสาหกรรม ห้องแนะแนว ห้องพยาบาล ห้องสหกรณ์โรงเรียน ห้องธนาคารโรงเรียน ห้องตัดผมชาย ห้องเสริมสวย ห้องแนะแนว ห้องพยาบาล และห้องสมุด

พื้นที่ปฏิบัติการ นันทนาการ ได้แก่สนามกีฬาสนามบาสเกตบอล 1 สนามบาสเกตบอล 2 สนามตะกร้อ สนามวอลเลย์บอล ลานอเนกประสงค์ และหอประชุม กล่าวโดยสรุป โรงเรียนดงมะไฟวิทยา เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 มีจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม จริยธรรมตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และได้พัฒนาผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เนื่องจากปัจจุบันโรงเรียนดงมะไฟวิทยา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1,2,4 และ 5 โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 นอกจากนี้แล้ว ยังพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมายของทางโรงเรียน โดยการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานและขยายโอกาสทางการศึกษา จัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพ อนามัย และความปลอดภัยของผู้เรียน พัฒนาครู และบุคลากรอื่น ให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม

เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน องค์การภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษา

จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้บริหารครูและคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนดงมะไฟวิทยา เกี่ยวกับปัญหาด้านพฤติกรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ปีการศึกษา 2561 พบว่า มีนักเรียนบางส่วนไม่เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ขาดระเบียบวินัยในการเข้าห้องเรียน ไม่ตรงต่อเวลา พฤติกรรมชอบแต่งกายไม่ถูกระเบียบตามที่ทางโรงเรียนกำหนด ขาดความอดทนอดกลั้นในการทำงาน ไม่ทิ้งขยะลงในถังที่จัดเตรียมไว้ ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณเขตพื้นที่ภายในบริเวณโรงเรียน จากพฤติกรรมที่กล่าวมาทำให้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และผลการสอบวัดผลระดับชาติ O-NET ต่ำ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของนักเรียนจะนำไปสู่พฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการเร่งด่วน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ชมนาด วิเชียรสาร (2550 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง หนังสือส่งเสริมคุณธรรม นำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนหนองทุ่มสงเคราะห์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 255๐ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมนักเรียน เรื่องคุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับดีทุกข้อ คือ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความมีวินัย การประหยัด มีน้ำใจ ชยัน สะอาด และสุขภาพ ดังนั้น จึงเห็นว่า นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่เรียนโดยการใช้หนังสือส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างขึ้น มีพฤติกรรมที่เป็นผู้มีความคุณธรรมนำความรู้ สามารถเพิ่ม ประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู และพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้และอยู่ดีมีสุข

สุภาวรรณ ยาทองไชย (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองโพธิ์วังโน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีความมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 2)หาแนวทาง

ในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และ 3) ติดตามและประเมินผล การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนหนองโพธิ์วังโน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยเน้นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือการวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนผล โดยดำเนินการ 2 วงรอบ ผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย ผู้วิจัย และคณะครูโรงเรียนบ้านหนองโพธิ์วังโน จำนวน 6 คน และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนอง โพธิ์วังโน ปีการศึกษา 2553 จำนวน 83 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสังเกต แบบสอบถามเพื่อประเมินพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ สำหรับการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการตรวจสอบ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอเป็นความเรียง ในเชิงพรรณนา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า นักเรียนขาดความมีวินัยในตนเอง ขาดความรับผิดชอบ นักเรียนไม่ค่อยมีความ กระตือรือร้น ต้องให้คอยย้ำเตือนอยู่ตลอดเวลา 2) แนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ของนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมฝึกอบรม ประกอบด้วยกิจกรรมเข้าวัดทุกสัปดาห์ กิจกรรมอบรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในวันสุดท้าย กิจกรรมส่งเสริม พัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประกอบด้วยกิจกรรมสอดแทรกใน รายวิชาต่างๆ กิจกรรมการอบรมหน้าเสาธง กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเรียน กิจกรรม เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประกอบด้วยกิจกรรมทำความสะอาดเขตพื้นที่ รับผิดชอบ กิจกรรมคนดีศรีโรงเรียน กิจกรรมการตรวจสุขภาพและเครื่องแต่งกาย กิจกรรมเดินแถวกลับบ้าน กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของนักเรียนในวงรอบที่ 2 โดยใช้กิจกรรมประกวดการแต่งกายที่ถูกต้องตาม ระเบียบของโรงเรียนและการนิเทศติดตาม 3) ผลการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน คือ ในวงรอบที่ 1 ผลจากการประเมินพฤติกรรมความมีคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย และความมุ่งมั่นในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 ผลการสังเกตจากการดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ของนักเรียน โดยใช้กิจกรรม 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการฝึกอบรม กิจกรรม

การส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พบว่า นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เข้าร่วมกิจกรรมตรงเวลา มีความตั้งใจในการทำกิจกรรมและได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง และผลการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในวงรอบที่ 2 โดยใช้กิจกรรมการประกวดการแต่งกายที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน และการนิเทศติดตาม พบว่า นักเรียนให้ความสำคัญ พึงพอใจและมีโอกาสที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นนักเรียนตัวอย่างในการแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านการแต่งกายได้เป็นอย่างดี

ละออง วงศ์กระจ่าง (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โรงเรียนบ้านโพนบกหนองผือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) ศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 2) หาแนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 3) ติดตามและประเมินผลการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โรงเรียนบ้านโพนบกหนองผือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2 ตามขอบข่ายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นลงมือปฏิบัติการ ขั้นสังเกตการณ์ และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือ คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 8 คน ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาเป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านโพนบกหนองผือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2 ปีการศึกษา 2553 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 170 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนบ้านโพนบกหนองผือ มีดังนี้ 1.1 สภาพเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการของนักเรียนในภาพรวมพฤติกรรมของนักเรียนอยู่ในระดับดี แต่นักเรียนส่วนหนึ่งไม่แสดงการเคารพธงชาติ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา นักเรียนลอกการบ้านลอกข้อสอบ นักเรียนแต่งกายไม่ถูกระเบียบของโรงเรียน นักเรียนมาโรงเรียนสายหรือหนีเรียน การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร การไม่ปฏิบัติตามระเบียบการใช้ห้องสมุด หรือห้องปฏิบัติการอื่นๆ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักเรียนใช้จ่ายเงินจำเป็นรวมถึงใช้จ่ายเกินฐานะความเป็น

นักเรียน ไม่รักษาสาธารณะสมบัติที่ใช้ร่วมกัน นักเรียนบางคนกลับหลบเลี่ยงงานและทิ้งภาระงานไม่สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนใช้ภาษาถิ่นปนภาษาไทย กิริยามารยาทไม่งาม ไม่มีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม 1.2 ปัญหาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ นักเรียนไม่เห็นความสำคัญไม่มีความตระหนัก ไม่เห็นความสำคัญของการฝึกตัวปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไม่เข้าใจในความหมายของการปฏิบัติตนในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2. แนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประกอบด้วย 1 การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ 2 การจัดโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมี 6 กิจกรรมย่อย ได้แก่กิจกรรมค่ายอบรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กิจกรรมไตรรงค์ธงไทย กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมนิทานเมล็ดพันธุ์ความดี และกิจกรรมงามอย่างไทย 3 การนิเทศกำกับ ติดตาม กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม 3) การติดตามและประเมินผลการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโพนบกหนองฝือ จากที่นักเรียนมีระดับพฤติกรรมเฉลี่ยก่อนการทำโครงการอยู่ในระดับมาก เมื่อจัดกิจกรรมตามโครงการแล้วนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยภาพรวมมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 61.54

พระอำนาจ อตถกานโม (น้อยนิล) บทคัดย่อ ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่นักเรียน จำนวน 162 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-tese และ One=Way ANOVA

นิยม บุญมีทองอยู่ (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

- 1) ศึกษาสภาพและปัญหาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22
- 2) หาแนวทางพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนและ
- 3) ติดตามผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดำเนินการ 2 วงรอบ แต่ละวงรอบประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนกลับ กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยประกอบด้วย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 22 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 334คน เป้าหมายการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม จำนวน 409 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ ค่าเฉลี่ยค่าร้อยละค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ของเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม 1.1 สภาพคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม ด้านครูผู้สอน พบว่าครูปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลนักเรียน ทั้งด้านการเรียนการสอน และการกำกับดูแลพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นเยาวชนที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้านนักเรียนพบว่า สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนมีฐานะยากจน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องไปทำงานต่างถิ่น ปล่อยให้เด็กอยู่กับญาติ ซึ่งไม่ค่อยมีเวลาอบรมสั่งสอนและนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับการจัดกิจกรรมทางศาสนาหรือการบริจาคทำบุญ
- 1.2 ปัญหาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม ด้านครูผู้สอน พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนขาดการทำงานที่เป็นระบบและต่อเนื่องด้านนักเรียน ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาอบรมสั่งสอนนักเรียนนักเรียนส่วนหนึ่งยังไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน ไม่รักษาสมาบัติมีส่วนร่วมและไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาของสังคม
- 2) แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านข้าพิทยาคม มี 2 แนวทาง ประกอบด้วย 2.1 การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย การศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศติดตามผล
- 2.2 กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน

ประกอบด้วย 9 กิจกรรมประกอบด้วยกิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมการออม กิจกรรม ตักบาตรทำบุญด้วยใจ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาสังคม กิจกรรมการเดินทางเป็นระเบียบเรียบร้อย กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายและ กิจกรรมอบรมในวันศุกร์ 3). ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านชำพิทยาคม พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนเพิ่มขึ้น ครูมีความพึงพอใจต่อ การศึกษาดูงานและครูมีความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนโรงเรียนบ้านชำพิทยาคม มีพฤติกรรมดีขึ้น ผู้ปกครองมีความพึงพอใจพฤติกรรมของ นักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และจากการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรม ของนักเรียนโรงเรียนบ้านชำพิทยาคม ทั้งสองวงรอบ พบว่า ผู้ปกครอง มีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น 0.67 และผู้ร่วมวิจัยมีความพึงพอใจพฤติกรรมของนักเรียน อยู่ใน ระดับมากที่สุด จากการเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ร่วมวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของ นักเรียนโรงเรียนบ้านชำพิทยาคม ทั้งสองวงรอบ พบว่า ผู้ร่วมวิจัยมีความพึงพอใจ เพิ่มขึ้น 0.46

ณัฐพร แก้วหาวงศ์ (2560 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา ค่านิยมหลักของนักเรียน โรงเรียนท่าสงครามวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 23 1) ศึกษาสภาพและปัญหา ค่านิยมหลักของนักเรียนโรงเรียนท่า สงครามวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 2) หาแนวทาง พัฒนาค่านิยมหลักของนักเรียนโรงเรียนท่าสงครามวิทยา และ 3) ติดตามผลการพัฒนา ค่านิยมหลักของนักเรียนโรงเรียนท่าสงครามวิทยา ดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการ 2 วงรอบ แต่ละวงรอบประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติการ การ สังเกตการณ์ และการสะท้อนกลับ คณะผู้วิจัย จำนวน 20 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 60 คน กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา คือ นักเรียน จำนวน 154 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี พรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพและปัญหา ค่านิยมหลักของนักเรียน โรงเรียนท่า สงครามวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 1.1 สภาพ ค่านิยมหลักของนักเรียน โรงเรียนท่าสงครามวิทยา พบว่า 1) ด้านข้อสัตย์ เสียสละ อดทน นักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การหนีเรียน ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ไม่ให้

ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่ช่วยเหลือผู้ปกครอง ครู และเพื่อนในการทำงานของส่วนรวม เป็นต้น 2) ด้านกตัญญูพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ พบว่านักเรียนบางส่วนพูดจาไม่ไพเราะ พูดจาไม่เหมาะสม มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เคารพผู้ใหญ่ เป็นต้น 3) ด้านความมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ พบว่านักเรียนบางส่วน มาโรงเรียนไม่ตรงเวลา ขาดระเบียบวินัย แต่งกายไม่ถูกระเบียบ ขาดความรับผิดชอบในการทำงาน เป็นต้น 1.2 ปัญหาด้านค่านิยมหลักของนักเรียน พบว่านักเรียนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูและผู้ปกครองยังไม่มีแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงถึงค่านิยมหลักของนักเรียน 2) แนวทางการพัฒนาค่านิยมหลักของนักเรียน ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเข้าวันใหม่ 2) กิจกรรมพบพระพบธรรม 3) กิจกรรมยิ้มไหว้ ทักทาย 4) กิจกรรมคนดีศรีท่าสงคราม 5) โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพิ่มเติมในวงรอบที่ 2 คือ กิจกรรมบอกเตือน เพื่อนสอนกัน 3) ผลการติดตามการพัฒนาค่านิยมหลักของนักเรียน โรงเรียนท่าสงครามวิทยาในวงรอบที่ 1 และวงรอบที่ 2 ทำให้นักเรียนโรงเรียนท่าสงครามวิทยา จำนวน 154 คน มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เป็นที่พอใจของคณะผู้วิจัยและผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Cranlcy (2003, pp. 1531 – A) ได้ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติในด้านจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองของประเทศไทย การประพฤติปฏิบัติทางด้านจริยธรรมของนักเรียน ประกอบด้วยมาตรการที่โรงเรียนใช้ในการอบรมจริยธรรมของนักเรียน โดยการนำเอาจริยธรรมบูรณาการเข้ากับวิชาอื่นและมาตรการเหล่านี้จะเกิดผลอย่างไร โดยกำหนดกรอบแนวคิดไว้ 6 ด้าน คือ การสอนจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการสอนจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการสอนที่ต่อเนื่อง การสอนจริยธรรมโดยกำหนดระเบียบกฎของห้องเรียน การสอนจริยธรรมโดยน่านโยบายและระเบียบของทางราชการ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 6 เดือน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงพบว่า การจัดการศึกษาด้านจริยธรรมโดยผู้บริหารและครูเน้นการปลูกฝังความดีงามที่ยึดตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นการควบคุมนักเรียน การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างให้คนอื่นได้ความดี โดยวิธีการให้นักเรียนเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะไม่กำหนด ไว้ในหลักสูตรสิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อกัน การให้เกียรติผู้อื่นเป็นเรื่องสำคัญและได้ค้นพบว่า การจัดการเรียนการสอน จริยศึกษา ควรบูรณาการคุณภาพในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และปฏิบัติได้ ผู้บริหารและครูนอกจากอบรมสั่งสอนแล้ว

ควรเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรมควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตามแม้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตลอดเวลา แต่ก็มีนักเรียนส่วนน้อยที่ต่อต้านในการไม่ยอมเรียนจัดการศึกษา งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศจะเห็นว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน เป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีระบบติดตามประเมินผล จึงจะสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนได้ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

Walker (2003, pp 435 – B) ได้ศึกษาผลกระทบของทักษะและความเชื่อทางสังคมเกี่ยวกับความก้าวร้าวต่อพฤติกรรมก้าวร้าวและแตกความสามัคคีของนักเรียน ตามที่ครูจัดอันดับให้ข้อมูลได้จากบันทึกประวัติทางวินัยที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน ระดับคะแนน การหนีเรียน การโอ้อ้อและสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของครอบครัวของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในชนบทแห่งหนึ่ง จำนวน 178 คน จากสภาพนักเรียนทั้งหมด 190 คน ใช้แบบวัดพฤติกรรมและทักษะทางสังคมต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนที่มีประวัติทางวินัยใหม่เบื้องต้นเป็นเพศชายมีประวัติทางการเรียนต่ำ และไม่ประเมินค่าตนเองว่ามีทักษะทางสังคมต่ำลงเด็กได้รับวินัยทางโรงเรียนอาจจะประเมินค่าตนเองไม่ถูกต้องในด้านทักษะทางสังคมหรือไม่ก็เพราะเด็กเหล่านี้ อาจจะแสดงให้เห็นมากกว่าพฤติกรรมก้าวร้าวและแตกความสามัคคี

Balderson (2004, p. 746) ได้ศึกษาผลกระทบของการใช้รูปแบบซึ่งส่งเสริมด้านการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ที่มีพฤติกรรมในด้านการละเลยต่อหน้าที่และพฤติกรรมด้านสังคมในทางบวกของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มของนักเรียนที่ทดลองใช้รูปแบบซึ่งส่งเสริมด้านการมีความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นกลุ่มที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดในทิศทางที่ปรารถนา แต่สิ่งที่สำคัญไปกว่านั้นพบว่ายังมีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น พฤติกรรมด้านการนำการเข้าสังคมในทางบวกและพฤติกรรมด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักเรียนเอง

Royal (2004, Abstract) มีความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อระบุปัญหาวินัยนักเรียนที่ส่งผลต่อการพักการเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับและระดับชั้นเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการศึกษาพบว่าข้อมูลช่วยสนับสนุนความแตกต่างในประเภทการละเมิดวินัย ซึ่งส่งผลต่อการสั่งพักการเรียนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนตามที่ระบุไว้โดยระดับชั้นเรียนของนักเรียน ในขณะที่การละเมิด

วินัยที่ระบุไว้ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3-4-5-6 ว่าเหมือนกันนั้น ประเภทการละเมิดวินัย สำหรับนักเรียนชายและนักเรียนหญิงต่างกัน การสั่งพักการเรียนนักเรียนชายเกิดขึ้นบ่อยกว่า นักเรียนหญิงสามเท่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องระบุงการปฏิบัติหน้าที่ ให้มีประสิทธิภาพ ที่จะลดปัญหา การมีนัยนักเรียนลงได้ การพิจารณาทางโทษด้านจริยธรรม รวมทั้งการพัฒนาส่วนบุคคลของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงด้วยผู้ทำต้องรู้ว่าความรุนแรงเป็นพฤติกรรมที่เรียนรู้มา และต้องรู้ว่าความพยายามทางการศึกษาเพื่อความไม่รุนแรง สันติภาพ การศึกษา ทักษะทางสังคม พฤติกรรมแบบร่วมมือกัน และบุคลิกศึกษาเหล่านี้จะต้องนำมา สอน เมื่อระบุปัญหา วินัยนักเรียนแล้ว กลยุทธ์สามารถจะนำมากล่าวถึงเพื่อลดความ แตกต่าง ความสามัคคีกันในโรงเรียนลงได้ และสามารถจะช่วยพัฒนาให้บรรลุศักยภาพ ทางวิชาการได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความมีวินัย ในตนเองของนักเรียนนั้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมใน โรงเรียน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา อาชีพที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ความอบอุ่นของครอบครัว

Mirisse (2005, pp. 2090 – A) ได้ทำการสำรวจเทคนิคการคิดแบบสร้าง ทางสายกลาง 2 แบบ คือ ความมีจิตใจที่ตั้งมั่น (สติ) และความรักความกรุณา (เมตตา) โดยใช้กลยุทธ์การฝึกอบรม พบว่า เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกอบรมจิตใจ โดยใช้ปรัชญาตาม หลักศาสนาพุทธแล้วทำให้สามารถเข้าใจความสำคัญและการสร้างคุณธรรมในตนเอง เช่น ความรักความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความมีน้ำใจ ความอดทน ความอดุสหาหะ ความสุขุมและ ใจเย็น จากการศึกษา ผลการวิจัยภายในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศสรุปได้ว่า การ พัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้อง พัฒนาให้เกิดมีขึ้นในตัวนักเรียน โดยใช้หลักการและวิธีการต่างๆ ซึ่งมีหลากหลายวิธี เช่น การจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม จริยธรรมการใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนามาบูรณา การในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตร การนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวัน สำคัญทางศาสนา การเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กได้ซึมซับและพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมในตนเอง โดยได้รับความร่วมมือทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึง ประสงค์ บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

Lee (2007, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของโทรทัศน์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของโทรทัศน์และเนื้อหาในรายการโทรทัศน์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นอายุ 18 - 24 ปี การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการเขียนบรรยายและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัย พบว่าเนื้อหาในรายการโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมการเป็นแบบอย่างที่ดีและการสร้างค่านิยม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มจากกิจกรรมการเรียนการสอนหลักของโรงเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะ 8 ด้าน คือ มี 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) คือ 1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน 3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม 5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย 6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ 7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย 8) มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ 9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ 10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ 12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง เพื่อให้ นักเรียนเกิดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อให้เกิดคุณลักษณะตามจุดเน้นของโรงเรียนมี 11 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมหน้าเสาธง 2) กิจกรรมโลกสวยด้วยมือเรา 3) กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทาย 4) กิจกรรมภาษาพาเพลิน 5) กิจกรรมคนดีศรีดงมะไฟ 6) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ 7) กิจกรรมแต่งกายดีมีวินัย 8) กิจกรรมนั่งสมาธิ 9) กิจกรรมขณะนี้มีประโยชน์ 10) กิจกรรมตาวิเศษ และ 11) กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันสร้างสรรค์ความดี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เป็นกิจกรรมเพื่อให้ครูได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา ตามขอบข่ายของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป้าประสงค์(Goal) ของโรงเรียน นักเรียนโรงเรียนดงมะไฟวิทยา เป็นผู้มีความรัก ความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและอยู่ร่วมกับสังคมโลกได้อย่างสันติ และกลยุทธ์ที่ 2 ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบ ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม1) นักเรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง 2) นักเรียนเป็น นักเรียนที่ดีของโรงเรียน 3) นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้ เกิดทักษะกระบวนการพูดอ่าน คิดวิเคราะห์ ซึ่งใช้รูปแบบของการพัฒนาที่หลากหลาย ได้แก่ 1)การศึกษาดูงาน 2)การอบรมเชิงปฏิบัติการ และ3)การนิเทศติดตามผล โดยใช้ รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นการ ประยุกต์ใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) โดยนำเอาหลักการและขั้นตอนตาม แนวคิดของ Kemmis & Mc Taggart (Kemmis & Mc Taggart, 1988, p. 11, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2551, หน้า 301 – 303) เป็นการทำงานร่วมกันของคณะครูในโรงเรียนและผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่นักเรียน โดยใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอน PAOR คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) โดยดำเนินการ 2 วนรอบ การดำเนินงาน การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ภายใต้กรอบของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะให้เกิดประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลที่ดีได้นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกฝ่ายร่วมกันพัฒนาอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องตระหนักถึงความสำคัญในการอบรมสั่งสอน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และขยายวงกว้างออกไปสู่สังคม และประเทศชาติ มีวัฒนธรรมที่ดีงามและสภาวะ แวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี เก่ง และมี ความสุข เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีความดี จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเป็น กำลังสำคัญในการพัฒนาองค์กรประเทศชาติสืบไป

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน คือ กระบวนการพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ในด้านพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านดี โดยผ่านขั้นตอนกระบวนการที่มีความหลากหลาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามความ เหมาะสม ตามบริบทของแต่ละสถานที่ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ควรใช้รูปแบบของการจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับเรื่องที่จะทำการพัฒนาเพื่อให้การ

พัฒนาทำได้ง่ายและตรงตามวัตถุประสงค์ และการพัฒนาจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง
สม่ำเสมอ จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
กับนักเรียนอย่างยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี